

**IZVJEŠTAJ O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED
EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU
ZA 2018. GODINU**

Kancelarija zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava

Broj 14 - 16/2019

Podgorica, 18. april 2019. godine

VLADI CRNE GORE

Na osnovu člana 14 Uredbe o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava (“Službeni list Republike Crne Gore”, br.56/06 od 07.09.2006.godine, br.79/06 od 26.12.2006.godine, “Službeni list Crne Gore”, br.04/08 od 17.01.2008.godine, br.81/08 od 26.12.2008.godine, br.28/14 od 04.07.2014.godine, br.36/14 od 22.08.2014.godine), **p o d n o s i m**

**IZVJEŠTAJ O RADU KANCELARIJE ZASTUPNIKA CRNE GORE PRED
EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA U STRAZBURU
ZA 2018. GODINU**

Podgorica, 18. april 2019.godine

SADRŽAJ

I UVOD	5
II REFORMA SUDA – IZMJENE U RADU NA UPRAVLJANJU NOVIM PREDMETIMA	9
1. IMSI procedura komuniciranja predstavki.....	9
2. Proširenje nadležnosti Komiteta „WECL“ (well-established case-law).....	10
3. Ubrzana procedura „WECL“ predmeta („WECL fast track“).....	11
4. Računanje pravičnog zadovoljenja u smislu člana 41 Konvencije.....	12
5. Protokol 16 uz Konvenciju.....	12
III MEĐUNARODNI POSTUPCI PROTIV CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA	13
1. Poslovi zastupanja.....	13
2. Statistički pregled.....	14
3. Pregled i sadržina predstavki koje se nalaze u radu.....	18
4. WECL predmeti i sudska poravnanja - sadržina predstavki.....	23
IV PRESUDE I ODLUKE EVROPSKOG SUDA PROTIV CRNE GORE U 2018. GODINI	32
1. Presude.....	32
2. Odluke.....	43
V POSTUPAK IZVRŠENJA PRESUDA EVROPSKOG SUDA	47
1. Isplata pravične naknade kao dio postupka izvršenja.....	53
2. Diseminacija presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava.....	53
VI WEB STRANICA KANCELARIJE ZASTUPNIKA	54

VII AKTIVNOSTI ZASTUPNIKA NA AFIRMACIJI LJUDSKIH SLOBODA I PRAVA I PREVENCIJI NJIHOVOG KRŠENJA NA NACIONALNOM NIVOU.....	55
1. Učešće na seminarima, konferencijama i obukama na nacionalnom nivou.....	55
2. Učešće na međunarodnim i regionalnim konferencijama.....	60
3. Predstavljanje Priručnika “ <i>Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru</i> ”.....	62
4. Saradnja sa medijima.....	63
5. Ostale aktivnosti.....	63
VIII PREPORUKE ZA PREVENTIVNO UKLANJANJE SLABOSTI UNUTAR PRAVNOG SISTEMA KOJE BI MOGLE BITI POVOD ZA NOVE PREDSTAVKE PROTIV CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA.....	64
IX ZAKLJUČCI.....	68

I UVOD

Kancelarija zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava (u daljem tekstu: "Kancelarija zastupnika") je stručna služba Vlade Crne Gore u kojoj se obavljaju svi poslovi zastupanja državnih interesa u postupcima koji su pokrenuti protiv države Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava (u daljem tekstu: "Evropski sud"), poslovi koordiniranja izvršenja svih presuda i odluka Evropskog suda donijetih u odnosu na Crnu Goru, sprovođenja postupka izvršenja (putem Akcionih planova i izvještaja) pred Odjeljenjem za praćenje izvršavanja presuda Evropskog suda Komiteta ministara Savjeta Evrope i poslovi širenja znanja o Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: "Konvencija") u sudskoj praksi Evropskog suda. Kancelarija je ustanovljena Uredbom o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava iz 2006.godine („Službeni list RCG“, broj 56/06 od 07.09.2006.godine, 79/06 od 26.12.2006.godine, „Službeni list Crne Gore“, br. 04/08 od 17.01.2008.godine, 81/08 od 26.12.2008.godine, 28/14 od 04.07.2014.godine i 36/14 od 22.08.2014.godine), iako je sa radom faktički započela u maju 2009.godine.

Uredbom je određena organizaciona pripadnost Kancelarije zastupnika Generalnom sekretarijatu Vlade Crne Gore. Kancelarijom zastupnika rukovodi Valentina Pavličić, koja je nakon dugogodišnjeg uspješnog sudijskog iskustva u pravosuđu, na ovu funkciju predlogom ministra pravde, imenovana od strane Vlade, sa mandatom od četiri godine. Djelokrug rada Kancelarije zastupnika i same Zastupnice kojoj je povjereno zastupanje državnih interesa Crne Gore pred Evropskim sudom, definisan je samom Konvencijom i dopunskim protokolima uz Konvenciju, Poslovníkom o radu Evropskog suda i Uredbom o Kancelariji zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom. Dakle, Zastupnica je dužna da zastupa Crnu Goru u skladu sa Evropskom konvencijom i dodatnim protokolima uz Konvenciju i u svom radu se pridržava sudske prakse Evropskog suda.

Izvještaj o radu za 2018.godinu je sedmi po redu koji podnosi Kancelarija zastupnika od osnivanja, a treći u radu ove Zastupnice. Ovaj Izvještaj ima za cilj da predstavi pregled rada u izvještajnoj godini Kancelarije zastupnika sa posebnim osvrtom na:

- organizacionu strukturu same Kancelarije zastupnika,
- novine u zastupanju pred Evropskim sudom,
- pregled i strukturu međunarodnih postupaka koji se vode pred Evropskim sudom,

- pregled i strukturu presuda i odluka koje su donijete u tekućoj godini i nalaze se u postupku nadzora izvršenja pred Odborom Komiteta ministara,
- finansijska opterećenja državnog budžeta povodom isplate po osnovu utvrđenih povreda ljudskih prava,
- preporuke za preventivno djelovanje u cilju smanjenja kršenja konvencijskih prava,
- aktivnosti Kancelarije zastupnika na afirmaciji ljudskih sloboda i prava i prevenciji njihovog kršenja na nacionalnom nivou,
- zaključke i predloge koji bi mogli dovesti do poboljšanja rada Kancelarije zastupnika.

Postojanje i ustanovljavanje jedne ovakve Kancelarije omogućava državi da na jednom mjestu :

- koncentriše sve poslove koji se tiču zastupanja državnih interesa pred Evropskim sudom,
- koordinira proces izvršavanja presuda i odluka Evropskog suda u Crnoj Gori na koji način uspostavlja što uspješniju saradnju sa Komitetom Ministara Savjeta Evrope u čijoj je nadležnosti da vrši nadzor izvršavanja presuda i odluka tog Suda,
- radi na proširenju znanja o samoj Konvenciji i sudskoj praksi Evropskog suda u crnogorski pravni poredak, na koji način će se doprinijeti njihovoj boljoj primjeni kod svih grana vlasti u cilju prevencije i sprečavanja novih povreda na koje ukazuju podnosioci predstavki u svojim predstavkama,
- prati standarde međunarodnog prava o ljudskim pravima obzirom da Konvencija predstavlja „živ instrument“ koji se razvija kroz sudsku praksu koju donosi Evropski sud i veoma često presude se temelje i na praksi kako drugih međunarodnih sudova tako i drugih međunarodnih tijela,
- dovodi ga u odnos sa domaćim pravom.

Ostvarivanje zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda na nacionalnom nivou građanima su dužni da obezbjede organi vlasti države Crne Gore. Ova obaveza se odnosi na sve tri grane vlasti (zakonodavna, izvršna i sudska) koje su dužne da pravovremenim usklađivanjem propisa, sudske i upravne prakse sa standardima Konvencije, garantuju građanima Crne Gore ostvarivanje konvencijskih prava. Ukoliko građanin, grupa građana, a u određenim slučajevima i pravno lice ne može da ostvari pravo ili slobodu koje joj država garantuje u okviru crnogorskog pravnog sistema ili ukoliko mu je djelovanjem i radom određene državne institucije povrijeđeno neko ljudsko pravo, može se predstavkom obratiti Evropskom sudu, koji je u zadnjoj instanci nadležan za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koje propisuje Konvencija. Podnošenje individualne predstavke protiv države

Evropskom sudu aktivira se konvencijski sistem zaštite ljudskih prava, a podnijeta predstavka dostavlja se zastupniku tužene države.

Polazeći od djelokruga stručnih i administrativnih poslova koje obavlja, kao i značaja Kancelarije zastupnika kao *de facto* specijalizovane službe za zastupanje svih državnih organa Crne Gore u postupcima pred Evropskim sudom, kadrovska struktura same Kancelarije zastupnika iziskuje visok stepen stručne i profesionalne kvalifikacija svih zaposlenih službenika. U izvještajnoj godini, osim mjesta zastupnika, na neodređeno vrijeme su popunjena radna mjesta *tehničke sekretarice* i radna mjesta *samostalnog savjetnika I (tri izvršioca)*. Poslove samostalnih savjetnika I obavljaju savjetnici sa višegodišnjim stručnim iskustvom i uslovima koji odgovaraju advokatskoj ili sudskoj profesiji u Crnoj Gori (položen pravosudni ispit i najmanje pet godina radnog iskustva), aktivnim znanjem službenog jezika Evropskog suda i Savjeta Evrope (engleskog ili francuskog jezika) i sa dodatnim znanjima i vještinama koja se odnose na znanja iz međunarodnog prava. U odnosu na poslove samostalnog savjetnika I u Kancelariji zastupnika, izmjenama Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru tokom 2018.godine došlo je do usklađivanja koeficijenta zarada sa propisanim uslovima za ova radna mjesta, koja su definisana Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Generalnog sekretarijata. Tokom izvještajne godine popunjeno je i radno mjesto *samostalnog savjetnika III* na kojem je angažovan jedan izvršilac, dok je mjesto *vozača-dostavljača* još uvijek ostalo nepopunjeno zbog izmjena u zakonskoj regulativi koja je dovela do značajnog prolongiranja angažovanja službenika na ovo radno mjesto. I pored navedenog, jedan izvršilac u svojstvu volontera, uspješno obavlja navedene poslove kako bi Kancelarija zastupnika nesmetano obavljala svoje redovne obaveze. Navedeni broj zaposlenih ne odgovara stvarnim sve većim obavezama ove Kancelarije, koja je suočena sa sve većim brojem predmeta koji su joj komunicirani od strane Evropskog suda iz najrazličitijih oblasti prava (radno, građansko, krivično, upravno, privredno, porodično, ustavno pravo) i novim metodama u radu Evropskog suda uvedenih u 2017.godini.

I pored pomenutih kadrovskih poteškoća, Kancelarija zastupnika je nastavila da funkcioniše profesionalno i stručno, blagovremeno zastupajući interese države u međunarodnim sudskim postupcima, što je za rezultat imalo da ni u jednom postupku nije prekršila veoma stroge procesne obaveze prema Evropskom sudu. U tom smislu Zastupnica i zaposleni u Kancelariji zastupnika su pismeno izradili, pribavili, analizirali i preveli veliki broj dokumenata od kojeg broja se najveći dio

odnosio na izjašnjenja države u sudskim postupcima pred Evropskim sudom i komunikaciju sa državnim organima Crne Gore u svrhu pripreme odbrane države pred tim Sudom.

Izveštajnu godinu je u odnosu na prethodnu obilježio povećan broj ukupno podnijetih predstavlki što je rezultiralo i povećanjem obima poslova u svim segmentima nadležnosti Kancelarije, a naročito u postupku pripreme predmeta pred Evropskim sudom zbog kompleksnosti prigovora koje su građani i njihovi punomoćnici isticali protiv države Crne Gore u svojim predstavkama pred Evropskim sudom. Tome je doprinio i novi pristup u izradi pisanih odbrana države koji je ustanovljen od strane Suda, a što uključuje pretraživanje baze podataka kako Evropskog suda, tako i raznih tijela Savjeta Evrope koja se tiču mehanizama ostvarivanja ljudskih prava i vladavine prava. Navedena praksa i dokumenti predstavljaju dnevnu stručnu literaturu koja se koristi u svim segmentima rada i nadležnosti Kancelarije zastupnika, obzirom da u domaćem pravnom poretku međunarodnopravni akti imaju primat u odnosu na domaće zakonodavstvo i propisuju najviše civilizacijske standarde zaštite ljudskog dostojanstva, kao izvora ljudskih prava.

Kako izgleda godina u brojkama poslova obavljenih od strane Kancelarije zastupnika najbolje ilustruje činjenica da je u cilju pružanja pravne odbrane države od strane zastupnice i savjetnika pismeno izrađeno i prevedeno sa maternjeg na službeni jezik Evropskog suda blizu 900 stranica, čemu treba dodati i brojku od blizu 1000 stranica koje se odnose na izradu i prevode materijala koji se tiču preduzetih mjera prilikom izvršavanja presuda i odluka koje su donijete u odnosu na Crnu Goru.

Kada govorimo o djelotvornosti pravnih lijekova na nacionalnom nivou kao preduslova za podnošenje predstavke Evropskom sudu, konstatujemo da je u izvještajnoj godini Evropski sud i dalje na čvrstom stanovištu da u nacionalnom pravnom sistemu Crne Gore postoje efikasni i djelotvorni pravni lijekovi koji se odnose na dužinu trajanja postupaka i koje su podnosioci predstavki dužni da iscrpe prije nego što se obrate Evropskom sudu. U tom smislu potvrdio je svoj stav o djelotvornosti ustavne žalbe od 20. marta 2015. godine (odnosno od presude „*Siništaj i dr. protiv Crne Gore*“), tužbe za pravično zadovoljenje od 17. novembra 2016. godine (odnosno od presude „*Vučelić protiv Crne Gore*“) i kontrolnog zahtjeva od 4. septembra 2013. godine (odnosno od presude „*Vukelić protiv Crne Gore*“). S druge strane, ostaje otvoreno pitanje postojanja djelotvornih pravnih lijekova za dužinu postupka pred upravnim organima i Ustavnim sudom. S obzirom na to da su pred Evropskim sudom u toku postupci po predstavkama protiv Crne Gore u kojima su istaknute navodne povrede prava na

sudjenje u razumnom roku pred organima uprave, kao i pred Ustavnim sudom, još uvijek nemamo eksplicitan stav Evropskog suda po pitanju postojanja ili djelotvornosti pravnih sredstava u tom kontekstu. U dijelu Izvještaja koji se odnosi na preporuke biće detaljnije razrađeno ovo pitanje.

U 2018. godini došlo je i do promjene nacionalnog sudije u Evropskom sudu, pa je u tom smislu prvom sudiji iz Crne Gore u Evropskom sudu, prof. dr Nebojši Vučiniću, tokom godine istekao mandat. U avgustu 2018. godine za sudiju Evropskog suda ispred Crne Gore izabrana je prof. dr Ivana Jelić, koja će ovu funkciju obavljati u narednom devetogodišnjem mandatu.

Zastupniku je pružena u izvještajnom periodu potrebna tehnička pomoć i podrška od strane Generalnog sekretarijata Vlade sa čijim službama je ostvarena korektna saradnja.

II REFORMA SUDA – IZMJENE U RADU NA UPRAVLJANJU NOVIM PREDMETIMA

1. „*IMSI*“ procedura komuniciranja predavki

U prethodnom izvještaju o radu Kancelarije zastupnika za 2017.godinu navedeno je da je Evropski sud, u cilju rješavanja zaostatka predmeta i bržeg rješavanja priliva predmeta, sproveo reformu u radu Suda koja se reflektuje na komunikaciju predmeta u vezi sa podnijetim predstavkama vladama država ugovornica. Sa ovom reformom je nastavljeno i tokom 2018.godine, pa je novi metod rada Suda, koji je nazvan „*IMSI*“ procedura (*procedure of immediate simplified communication of Chamber cases / procedura brze pojednostavljene komunikacije predmeta koji se dodjeljuju u rad Vijeća/Komiteta*) još više razvijen i proširen na ukupno 37 država članica Savjeta Evrope među kojima se nalazi i Crna Gora, sa tendencijom da tokom 2019.godine obuhvati sve države. Primjenom ove procedure odgovornost države i njenih organa znatno se povećava, zbog čega se sa posebnom pažnjom mora povesti računa da se na nacionalnom nivou riješe sporna pitanja, kako bi se izbjegli postupci koji se mogu pokrenuti pred Evropskim sudom.

„*IMSI*“ procedura predviđa da su Vlade država ugovornica, koje se pojavljuju u svojstvu stranke pred Evropskim sudom, u budućnosti dužne da dostave sve mjerodavne činjenice o predmetima koji će se naći pred tim Sudom, uključujući i primjenu prava („*law*“) što je do sada bilo u nadležnosti samog Suda. Evropski sud je do sada imao praksu da dostavlja predstavku zajedno sa dokazima, dostavljajući uz to i „izjavu o činjenicama“ („*statement of fact*“) koja je sačinjavana od strane službenika tog Suda, a na koje činjenice je Vlada bila dužna da se izjasni. Međutim, sa „*IMSI*“ procedurom, Evropski sud

neće dostavljati Vladi “izjavu o činjenicama”, kojom bi ukazivao na eventualna sporna pitanja, niti koje pravo treba primijeniti u konkretnim slučajevima, već će to sada biti u nadležnosti same Vlade, odnosno Kancelarije zastupnika, što ukazuje da će i najmanji propust države da ukaže na neku činjenicu ili njen propust da opovrgne navode podnosioca predstavki značiti automatsku povredu nekog od konvencijskih članova. Samim tim će obim i sadržina izjašnjenja koja budu upućivana Evropskom sudu biti znatno obimniji i složeniji, a vrijeme koje bude potrebno za pisanje istih duže. Kako se radi o novom sistemu rada Suda isti će biti primjenjivan na novim podnijetim predstavkama (međutim u ovaj sistem bi mogle biti uključene i ranije podnijete predstavke ukoliko to procijeni sudija izvjestilac u zavisnosti od podnijete pritužbe podnosioca predstavke), te kako i na koji način će Evropski sud dalje prilagoditi svoj pristup na ovom nivou postupka, zavisi i od postizanja maksimalne saradnje sa zastupnicima/agentima Vlada.

Uvođenjem ovog načina rada Evropski sud očekuje da Vlade tuženih država sve svoje tvrdnje potkrijepe činjenicama kroz prezentirane materijalne dokaze koji se prilažu uz pismeno urađena izjašnjenja, jer u suprotnom može dovesti do presuđivanja u korist suprotne strane, na koji način se uvodi princip podijeljene odgovornosti.

Navedena reforma Evropskog suda koja se ogleda u pojednostavljenoj „*IMSI*“ proceduri komuniciranja razmatrana je od strane Divizije za finansijsku i unutrašnju kontrolu Suda („*Finance and Internal Control Division*“) sa posebnim osvrtom na njenu usaglašenost sa vladama i podnosiocima predstavki i njenom uticaju na samu proceduru pred Evropskim sudom. Kada je u pitanju obim i kategorija predmeta obuhvaćenih ovom procedurom, bilježi se trend porasta ukupnog broja predmeta komuniciranih vladama na ovaj način, i predstavke komunicirane po osnovu „*IMSI*“ procedure pokrivaju najmanje 90% postavljenih pitanja pred Evropskim sudom. Takođe, u toku je izrada posebne standardizovane forme za prezentaciju činjenica i izjašnjenja koje podnose zastupnici država, koja će biti predstavljena tokom 2019.godine.

Predmeti koji su komunicirani Crnoj Gori po osnovu *IMSI* procedure i koji su doveli do presude ili odluke Evropskog suda, okončavani su mnogo brže (prosječno trajanje 12 mjeseci) u poređenju sa prosjekom na osnovu standardne procedure (prosječno trajanje 28 mjeseci).

2. Proširenje nadležnosti Komiteta „*WECL*“ (well-established case-law)

Evropski sud je u prethodnoj godini nastavio sa radom na pronalaženju dodatnih metoda i načina da ubrzaju proceduru odlučivanja po podnijetim predstavkama, na način da se ispoštuje princip rada na

predmetima 2+1 godina, a sa druge strane ostavi dovoljno vremena za analiziranje novih pitanja koja se pokreću podnošenjem novih predstavlki.

U tom smislu, ojačana su nastojanja Odbora o metodama rada Suda (CWP) o mogućnostima povećanja obrade predmeta pred Komitetom kao tijelom za odlučivanje u kom smislu je promijenjena dosadašnja praksa dodjeljivanja predmeta Komitetima, takozvanih “WECL” predmeta. Utemeljenje za ovo je pronađeno u članu 28 stav 1 (b) Konvencije, kojim se prenosi nadležnost Komitetima da donosi presude o osnovanosti u predmetima koji su označeni kao „WECL“ predmeti. Prethodno podrazumijeva da će se kategorizacija i tipizacija predmeta svrstanih kao “WECL” povećati, pa više nije potrebno da je donijeta presuda prema državi Crnoj Gori, koja se smatra “dobro ustanovljenom sudskom praksom” već se kao “WECL” praksa u odnosu na Crnu Goru mogu uzeti i presude protiv drugih država gdje je određeno pitanje već razmotreno od strane Evropskog suda. U skladu sa citiranim članom Konvencije i u skladu sa dosadašnjom sudskom praksom koju su Vijeća (CHAMBER) dosledno primjenjivala u gotovo svakoj oblasti koja je pokrivena konvencijskim pravima, predmeti treba da budu dodijeljeni Vijeću samo ukoliko postavljeno pitanje nije pokriveno “dobro ustanovljenom sudskom praksom”, pa je shodno tome od jurisprudencnog interesa. Evropski sud je prihvatio politiku koja se tiče nove metodologije rada upravljanja predmetima (proširenje nadležnosti Komiteta), predloženu od strane CWP, ali uz rezervu da sve Ugovorne strane budu tretirane na isti način, obzirom da su presude Komiteta konačne i ne postoji mogućnost za njihovo preispitivanje.

3. Ubrzana procedura „WECL“ predmeta („WECL fast track“)

U skladu sa najavljenim reformama na Konferencijama u Oslu i Strazburu tokom prethodnih godina, u 2018. godini počela je sa primjenom pojednostavljena “WECL” procedura, odnosno tzv. “WECL fast track” procedura. Ova procedura se sprovodi u **ponavljajućim predmetima** („*repetitive cases*“), bilo da je riječ o novim ili već komuniciranim predstavkama. Kako o ponavljajućim predmetima već postoji dobro ustanovljena sudska praksa, Evropskom sudu neće biti potrebna izjašnjenja o pravnim pitanjima i urgiraće da države ugovornice intervenisanje u ovakvim predmetima svedu na minimum i ukoliko ga ima, ograniče isto na materijalne činjenice koje nije naveo podnosilac predstavke.

„WECL fast track“ procedura će se sprovoditi pod nadzorom Filtering odjeljenja Sekretarijata Evropskog suda, uključujući i korespondenciju koja se upućuje tom odjeljenju. Osnovne izmjene u

praksi podrazumijevaju postojanje jednog datuma za podnošenje bilo prijateljskog poravnanja, jednostrane deklaracije ili izjašnjenja. Takođe se može očekivati da odluke ili presude budu donijete na zasijedanju Komiteta sačinjenom od troje sudija, bilo da je riječ o pojednostavljenom ili grupnom obliku. U slučaju odlučivanja o grupi predmeta, činjenice i žalbe za pojedinačne predmete neće biti u sadržini teksta presude ili odluke, već u posebnoj, dodatnoj tabeli. Visoke strane ugovornice se ohrabruju da u ovakvim slučajevima nastoje da zaključe prijateljska poravnanja ili podnesu jednostrane deklaracije u cilju bržeg i efikasnijeg rješavanja ponavljajućih predmeta.

4. Računanje pravičnog zadovoljenja u smislu člana 41 Konvencije

Prilikom računanja naknada iz člana 41 Konvencije, Evropski sud primjenjuje tabelu za prilagođavanje koja je izvedena iz podataka koje je obezbijedio Međunarodni Monetarni fond (MMF) zasnovanim na BDP (bruto društveni proizvod) po glavi stanovnika, a prilagođen PPP („*Purchasing power parity*“ - Paritet kupovne moći).

Primjena ove tabele omogućava Evropskom sudu da *“uzme u obzir lokalne ekonomske okolnosti”* kao što je navedeno u Uputstvu o zahtjevima za pravičnu naknadu (izdato od strane predsjednika Suda u skladu sa Pravilom 32 Poslovnika Suda od 28. marta 2007. godine, stav 2 *in fine*).

MMF izdaje revidirane podatke dva puta godišnje. Evropski sud revidira svoje tabele u principu svake dvije godine. To je učinio 2018. godine na osnovu podataka MMF-a i implementiraće rezultirajuće promjene počev od 1. januara 2019. godine.

5. Protokol 16 uz Konvenciju

Dana 02.10.2013. godine, u Strazburu je sačinjen Protokol broj 16 uz Konvenciju. Glavni cilj ovog Protokola je sadržan u njegovoj preambuli, gdje se navodi da će *„proširenje nadležnosti Suda da pruža savjetodavna mišljenja nadalje ojačati međusobne odnose između Suda i nacionalnih organa, i time osnažiti primjenu Konvencije, u skladu sa načelom supsidijarnosti”*. Imajući u vidu prethodno, Protokol 16 kroz odredbe svojih 11 članova bliže definiše mogućnost unapređenja saradnje između *„najviših sudova i tribunala Visokih strana ugovornica”* i Evropskog suda.

Najviši sudovi država ugovornica mogu od Evropskog suda zatražiti savjetodavno mišljenje o *„načelnim pitanjima u vezi sa tumačenjem ili primjenom prava i sloboda definisanih Konvencijom ili protokolima uz nju.”* Prethodno podazumijeva da najviši nacionalni sudovi imaju mogućnost da se obrate Evropskom sudu za mišljenje, ali samo u kontekstu predmeta koji se vodi pred tim sudovima.

Prilikom traženja mišljenja moraju se navesti razlozi za takav zahtjev i mora se dostaviti relevantna pravna i činjenična pozadina predmeta koji je u toku. O zahtjevu odlučuje vijeće od pet sudija Velikog vijeća, koji mogu prihvatiti da donesu savjetodavno mišljenje ili mogu odbiti takav zahtjev. Ukoliko Evropski sud donese savjetodavno mišljenje, ono mora biti obrazloženo, dostavljeno nacionalnom sudu ili tribunalu koji ga je tražio (kao i državi ugovornici iz koje je taj sud ili tribunal) i mora biti objavljeno. Nije nužno da navedeno mišljenje bude jednoglasno, pri čemu svaki sudija ima pravo da dostavi odvojeno mišljenje. Konačno, članom 5 Protokola 16 je precizirano da ova savjetodavna mišljenja nisu obavezujuća.

Protokol 16 je stupio na snagu 01.08.2018.godine, obzirom da je odredbama člana 8 ovog Protokola predviđeno da „*stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku tromesečnog perioda od dana kada deset Visokih strana ugovornica Konvencije izrazi saglasnost da se Protokolom obavezuju u skladu sa odredbama člana 7.*“ Kada su u pitanju države koje će naknadno pristupiti ovom Protokolu, u odnosu na njih „*stupa na snagu prvog dana u mesecu koji nastupa po isteku tromesečnog perioda od dana kada izrazi saglasnost da se obavezuje Protokolom u skladu sa odredbama člana 7.*” U cilju lakše primjene, Evropski sud je pripremio Smjernice kako bi pomogao nacionalnim sudovima prilikom podnošenja zahtjeva za savjetodavno mišljenje. Takođe, Evropski sud je usvojio amandmane Poslovnika Suda, kako bi se usaglasio sa nastupajućim izmjenama koje donosi Protokol 16.

Tokom sastanaka nadzornih komiteta (CDDH, DH-SYSC) koji se bave reformom rada Evropskog suda i Konvencijom, predstavnici država su više puta pozivani da iznesu stavove svojih vlada po pitanju potpisivanja i ratifikacije Protokola 16 i u tom smislu ohrabrivani da pristupe istom u predstojećem periodu. Do podnošenja ovog izvještaja, Crna Gora se nalazi u dijelu većeg broja država Savjeta Evrope koje nisu pristupile ovom Protokolu.

III MEĐUNARODNOPRAVNI POSTUPCI PROTIV CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM ZA LJUDSKA PRAVA

1. Poslovi zastupanja

Zastupanje države pred Evropskim sudom se odvija isključivo u pisanoj formi, uz izuzetak usmene rasprave pred Velikim Vijećem. Službeni jezici Evropskog suda su engleski i francuski jezik. Pismena

izjašnjenja Kancelarije zastupnika predstavljaju pravnu studiju koja sadrži navode o tačnim i potpunim činjenicama iz predmeta na nacionalnom nivou, mjerodavno domaće pravo, domaću praksu po navedenom pitanju, te izjašnjenja o prihvatljivosti predstavke sa stanovišta Konvencije kao i o njenoj osnovanosti (meritumu). Sve navedeno mora biti potkrijepljeno materijalnim dokazima koji se dobijaju iz kopija spisa predmeta na domaćem nivou. Kada je u pitanju zastupanje usmenim putem, isto je ograničeno na znatno mali broj predmeta koji otvaraju posebno značajna pitanja pred Evropskim sudom i o kojima odlučuje Veliko Vijeće na usmenoj raspravi. O kolikom izuzetku je riječ najbolje govori činjenica da je u 2018. godini ukupno održano svega 16 usmenih rasprava pred Velikim Vijećem Evropskog suda, nakon kojih je donijeto ukupno 14 presuda.

U okviru poslova zastupanja države pred Evropskim sudom, Zastupnik je u obavezi da odluke i postupanja crnogorskih državnih organa predstavi i obrazloži Evropskom sudu u kontekstu sudske prakse Evropskog suda koja je sadržana u njegovim presudama u poslednjih 50 godina, a odnosi se na 47 država.

Statistički podaci iz 2018. godine koji će biti predstavljeni u nastavku, ukazuju na značajno povećanje podnijetih predstavki Evropskom sudu u odnosu na prethodne godine, što je neminovno dovelo do povećanja poslova zastupanja. Priroda povreda istaknutih u podnijetim predstavkama i struktura složenosti predmeta, kao i nova metodologija rada na predmetima („*IMSI*“ procedura), prouzrokovala je potrebu za ulaganjem više vremena na pribavljanju relevantne dokumentacije i materijala od strane državnih organa koji su obuhvaćeni predstavkama, upoređivanje i analiziranje dobijenog sa sličnom praksom na domaćem nivou, a nakon toga rad na istraživanju obimne prakse Evropskog suda u cilju što bolje pripreme odbrane države. Sve navedene poslove u smislu pravne odbrane u Kancelariji zastupnika obavljaju zastupnica i 2 pravna savjetnika, dok poslove prevođenja izjašnjenja i dokumentacije na službeni jezik Evropskog suda obavlja samostalni savjetnik – prevodilac, uz nadzor zastupnice. Ovakav metod rada Kancelarije zastupnika u odnosu na prevođenje dokumenata na radni jezik Evropskog suda predstavlja značajnu uštedu finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore.

2. Statistički pregled

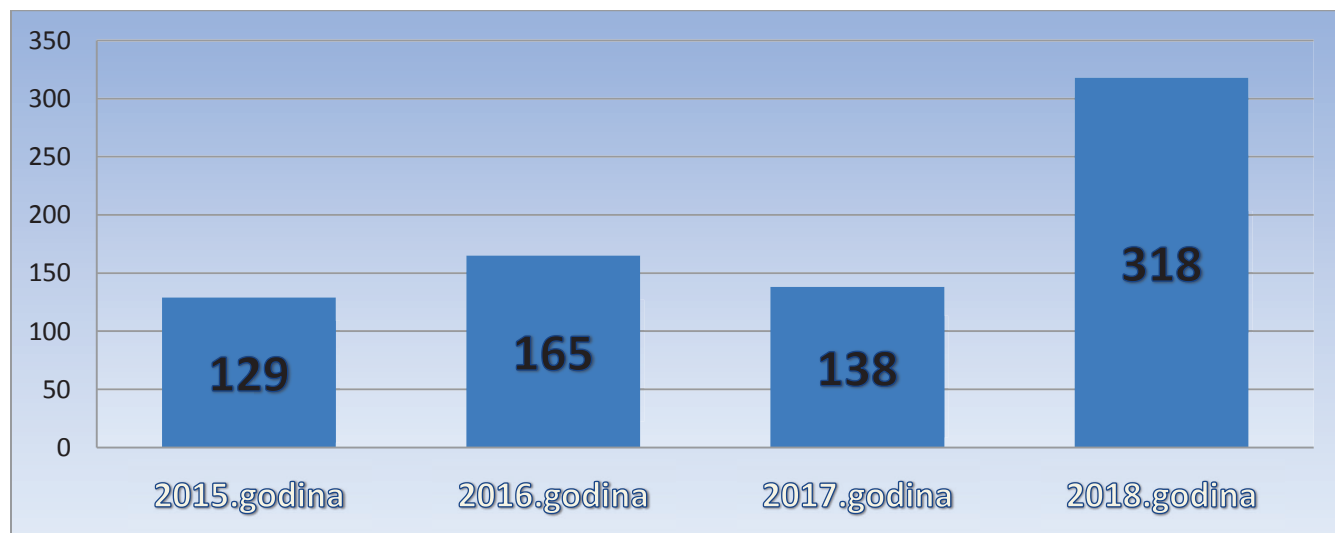
Polazeći od činjenice da crnogorski državni organi (zakonodavni, upravni i sudski) treba da omoguće građanima ostvarivanje konvencijskih prava pravovremenim usklađivanjem propisa, sudske i upravne prakse sa standardima koje Konvencija predviđa, te ukoliko je građanin, a u određenim

slučajevima i pravno lice nezadovoljno rešavanjem svog zahtjeva na nacionalnom nivou, za ostvarivanje svojih prava i sloboda može se obratiti Evropskom sudu, koji garantuje svim pravnim subjektima pod nadležnošću država članica Savjeta Evrope, pravo na pojedinačnu predstavku, shodno članu 34 Konvencije.

Podnošenjem ovakve pojedinačne predstavke protiv tužene države aktivira se konvencijski sistem zaštite ljudskih prava jer je Evropski sud nadležan u zadnjoj instanci da odlučuje o povredi ljudskih prava i sloboda koje su sadržane u Konvenciji. Predstavke podnijete pred Evropskim sudom uvijek se odnose na sve nivoe domaćeg odlučivanja obzirom na supsidijaran karakter tog Suda. Pritužbe se podnose na rad svih nivoa sudske vlasti uključujući i Vrhovni i Ustavni sud Crne Gore, svih nivoa državnog tužilaštva, organa upravne vlasti - resornih tijela Vlade i organa koji obavljaju rad na lokalnom nivou. Imajući u vidu katalog ljudskih prava koje garantuje Konvencija treba imati na umu da skoro svaki organ ili institucija na domaćem nivou koji u okviru svoje nadležnosti obavlja poslove koji se odnose na pojedince ili grupe građana, ili sprovodi postupke koji se tiču fizičkih, a u određenim slučajevima i pravnih lica može se naći u situaciji u kojoj treba tumačiti domaće pravo u skladu sa Konvencijom ili direktno primijeniti konvencijsko pravo.

S tim u vezi prema službenoj evidenciji Sekretarijata Suda („Registry“) do kraja 2018.godine, protiv Crne Gore podnijeto je ukupno **318** predstavki (aplikacija) od strane fizičkih i pravnih lica i nevladinih organizacija.

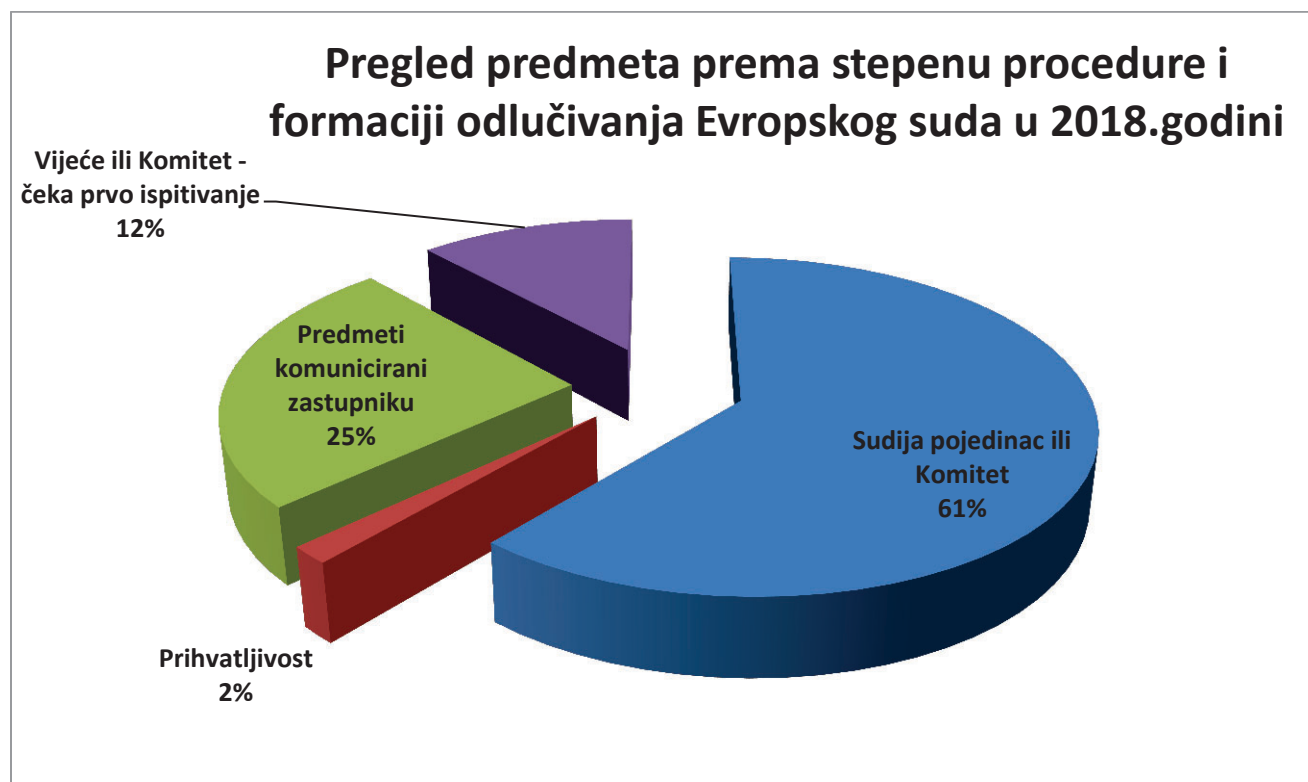
2.1. Broj podnijetih predavki Evropskom sudu protiv Crne Gore po godinama (prethodne četiri godine):

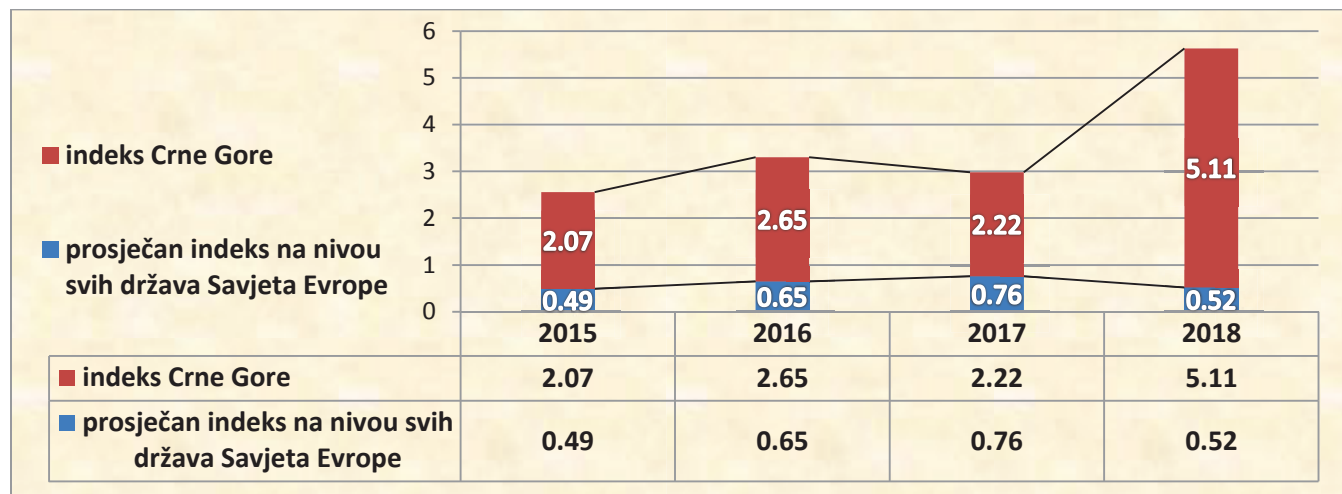
Kao što je već istaknuto, Evropskom sudu je tokom 2018.godine podnijeto ukupno **318** predstavlki protiv Crne Gore. Ukoliko se pogleda broj podnijetih predstavlki protiv Crne Gore u izvještajnoj 2018. godini u odnosu na prethodnu (2017.godinu) mora se istaći da je taj broj značajno povećan tj. u procentualnom smislu za čak **130%**. S druge strane, na nivou Evropskog suda ukupan broj podnijetih predstavlki u 2018.godini značajno je umanjen u odnosu na isti nivo iz 2017.godine (u toku 2018. godine Evropskom sudu je podnijeto ukupno 43.100 predstavlki, što je za 32% manje u odnosu na broj predstavlki podnijet u 2017.godini).

Tokom 2018.godine pred Evropskim sudom se ukupno našlo **398** predstavlki podnijetih protiv Crne Gore, od kojih je 80 predstavlki iz prethodnih godina. Nakon početnog ispitivanja predstavlki po osnovu njihove prihvatljivosti i velikog broja njihovog odbacivanja (približno 260) od strane sudske formacije sudije pojedinca (single-judge), što ukazuje da je i dalje nastavljen trend da se veliki broj podnijetih predstavlki već u prvoj fazi postupka odbacuje kao neprihvatljiv i ne uzima u razmatranje od strane Evropskog suda.

S druge strane, na kraju 2018. godine pred Evropskim sudom je u odnosu na Crnu Goru ukupno ostalo u radu **112 predmeta**. Ukoliko se ovi podaci uporede sa podacima iz prethodne godine broj predmeta u radu pred Evropskim sudom je procentualno uvećan za **40%**.

2.2. Indeks broja predstavki podnijetih Evropskom sudu protiv Crne Gore na 10,000 stanovnika (prethodne četiri godine):

Indeks **5.11** koji označava broj predmeta (priliv) u 2018. godini na 10,000 stanovnika, kao statistički parametar koji koristi Evropski sud u svom radu, ukazuje da se Crna Gora nalazi na prvom mjestu od svih država Savjeta Evrope po indeksu podnijetih predstavki Evropskom sudu, po glavi stanovnika (prosječan indeks država članica Savjeta Evrope za 2018.godinu je 0,52).

Činjenica da je u 2018.godini podnijen značajno veći broj predstavki nego u prethodnim godinama, svakako je posljedica više faktora. Ovako visok broj podnijetih predstavki je u najvećoj mjeri posljedica činjenice da su nakon proglašenja ustavne žalbe za djelotvorno pravno sredstvo od strane Evropskog suda (20. mart 2015.godine) prethodnih godina građani bili u obavezi da iskoriste ovo pravno sredstvo prije obraćanja tom Sudu. S tim u vezi, u prethodnoj godini Ustavni sud Crne Gore je donio veći broj odluka po ustavnim žalbama iz prethodnog perioda, pa su se podnosioci tih ustavnih žalbi, koji su bili očigledno nezadovoljni odlukama koje je Ustavni sud donio, obraćali Evropskom sudu. To svakako nije pokazatelj da su ti podnosioci predstavke opravdano nezadovoljni zbog pojedinih odluka nacionalnih sudova. Naprotiv, statistički podaci, koji su gore navedeni, pokazuju da se gotovo **90 %** predstavki odbaci u inicijalnoj fazi ispitivanja. Ako uzmemo broj predstavki koji je podnijen u 2018.godini i uporedimo ga sa brojem koji je odbačen u istoj godini, vidjećemo da taj procenat iznosi nekih 80 %. Naravno, ni ovi podaci ne pokazuju tačan razmjer podnijetih i odbačenih predstavki, obzirom da u odnosu na neke predstavke koje su podnijete u poslednjem kvartalu 2018.godine svakako nije mogla da bude donijeta odluka u toj godini. Koliki je tačan procenat osnovanih predstavki od ovog broja iz prethodne godine, znaćemo u narednom periodu, ali svi

pokazatelji su takvi da je broj predstavki koje prođu inicijalnu fazu ispitivanja drastično manji od broja koji se komunicira Kancelariji zastupnika na izjašnjenje.

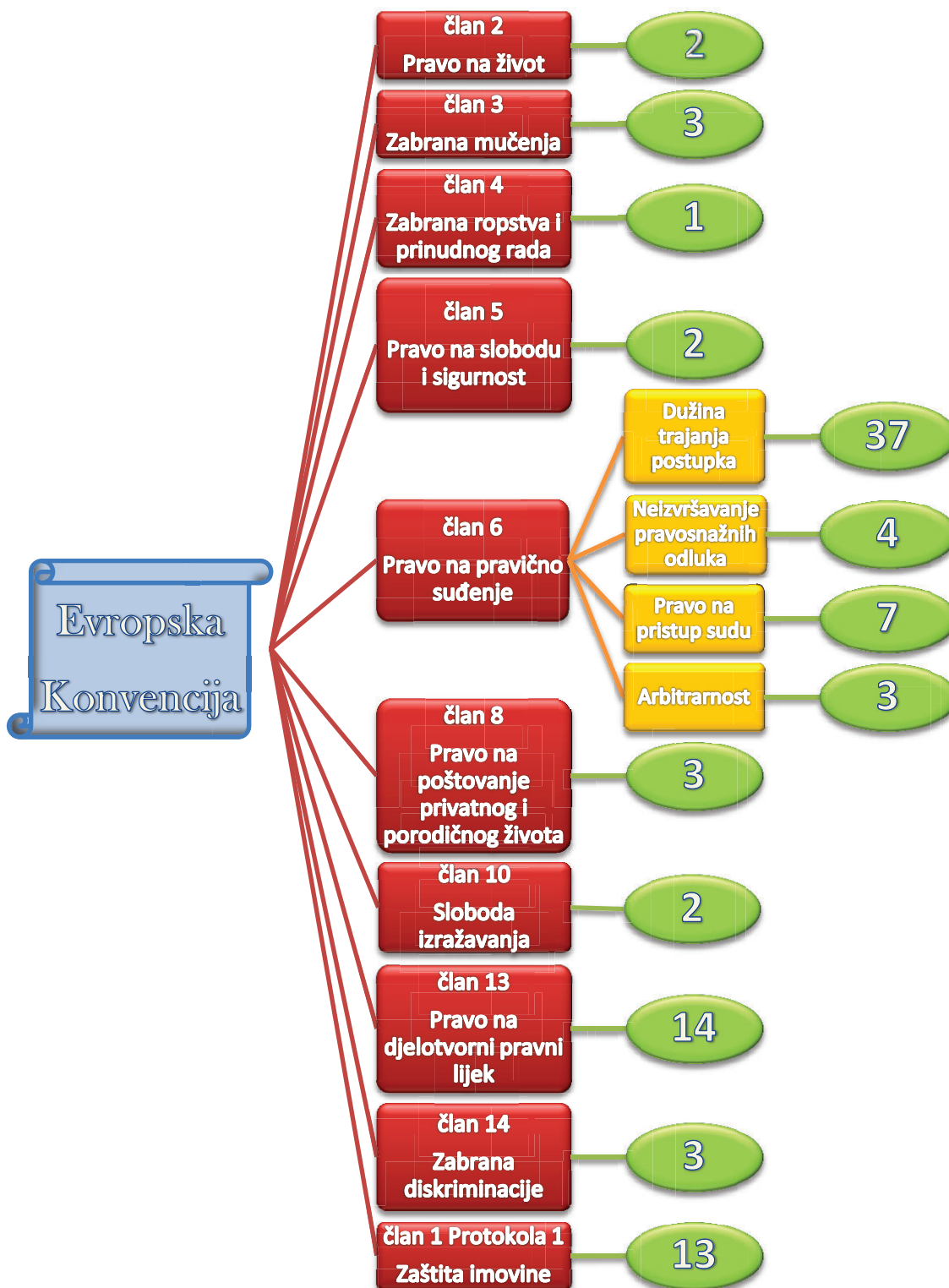
3. Pregled i sadržina predstavki po kojima je postupak u toku

U 2018. godini, **54** predstavki se nalazilo u fazi glavne rasprave pred Evropskim sudom za ljudska prava, u kojoj fazi sudskog postupka se raspravljaju pravna pitanja, kako prihvatljivosti predstavki, odnosno procesnih pretpostavki, tako i pitanja osnovanosti, odnosno merituma predstavki, a koje je taj Sud komunicirao Kancelariji zastupnika u prethodnom periodu.

U odnosu na njih podnosioci predstavki su se u **51** predmeta pozvali na povredu člana 6 Konvencije (pravo na pristup sudu, pravo na suđenje u razumnom roku i druge oblike prava na pravično suđenje). U 37 predmeta podnosioci predstavke su istakli nerazumnu dužinu trajanja sudskih postupaka pred domaćim sudovima uključujući i Ustavni sud, dok su se u 4 predmeta podnosioci predstavki žalili na dužinu trajanja postupaka u kojima se neizvršavaju pravosnažne sudske odluke. U 7 predmeta koji se odnose na član 6 Konvencije, podnosioci predstavki su se žalili na povredu prava na pristup sudu, dok su u 3 predmeta te žalbe bile zbog navodnog arbitrarnog odlučivanja domaćih sudova i drugih organa.

Kada su u pitanju žalbe podnosilaca predstavki koje se odnose na povredu prava na djelotvoran pravni lijek unutar pravnog sistema na nacionalnom nivou iz člana 13 Konvencije u ukupno **14** predmeta su iznijete takve žalbe. U **3** predmeta podnosioci predstavki smatraju da im je povrijeđeno pravo iz člana 14 Konvencije, kojim je propisana zabrana diskriminacije u sprovođenju konvencijskih prava. Osim navedenih pritužbi, podnosioci predstavki su se žalili u **13** predmeta i zbog, po njihovom mišljenju, povrede prava na mirno uživanje imovine, garantovanog članom 1 Protokola 1 uz Konvenciju. U **jednom** predmetu podnosilac predstavke se pozvao na povredu prava iz člana 4 Konvencije (zabrana ropstva i prinudnog rada), a u **2** predmeta podnosioci predstavke su se pozvali na povredu prava na slobodu i sigurnost iz člana 5 Konvencije. Kada je u pitanju apsolutno konvencijski zagantovano ljudsko pravo iz člana 3, koje se odnosi na zabranu mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, u **3** predmeta su podnijete pritužbe, dok su se takođe u **2** predmeta podnosioci predstavki pozvali na povredu prava na život iz člana 2 Konvencije. Podnosioci predstavke su se u **3** predmeta pozvali na povredu člana 8 Konvencije koji garantuje pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, a u **2** predmeta na povredu člana 10 Konvencije kojim se garantuje sloboda izražavanja.

Tabelarni prikaz podnešenih predstavlki, sa pregledom članova Konvencije na čije su se povrede žalili podnosioci predstavlki

3.1 Sadržaj predstavki koje se nalaze u radu u 2018.godini

1. Mitropolija crnogorsko-primorska i drugi protiv Crne Gore (predstavka br. 26023/05)

Povod za podnošenje predstavke je zahtjev Mitropolije crnogorsko-primorske i drugih organizacionih jedinica Srpske pravoslavne crkve za restituciju imovine. Zahtjev je podnešen Vladi Republike Crne Gore dana 23.03.2004.godine, za vrijeme važenja ranijeg Zakona o pravednoj restituciji. Zbog „ćutanja administracije” podnosioci predstavke su pokrenuli upravni spor pred Vrhovnim sudom Crne Gore, odnosno kasnije Upravnim sudom Crne Gore. Podnosioci predstavke smatraju da im je povrijeđeno pravo na mirno uživanje imovine iz člana 1 protokola 1 Konvencije, u vezi člana 14 Konvencije, koji zabranjuje diskriminaciju u sprovođenju konvencijskih prava, te pravo na pravično suđenje u razumnom roku iz člana 6 stav 1 Konvencije, te pravo na djelotvorno pravno sredstvo, garantovano članom 13 Konvencije. Na zahtjev suda Kancelarija je dostavila presudu Vrhovnog suda 2013.godine i od tada nema povratnih informacija od strane Suda.

2. Siništaj protiv Crne Gore (predstavka br. 31529/15)

Podnosilac predstavke se žalio na povredu više članova Konvencije, međutim Evropski sud je posebno ukazao na povredu člana 6 Konvencije, odnosno na prekomjerenu dužinu trajanja postupka pred Ustavnim sudom Crne Gore. Naime, iz podnijete predstavke proizilazi da je ustavna žalba od strane podnosioca predstavke podnijeta dana 26.03.2010.godine, dok je po navedenoj žalbi Ustavni sud Crne Gore donio odluku 23.07.2014.godine koja je dostavljena advokatu podnosioca predstavke dana 18.12.2014.godine, što ukazuje da je po navedenoj žalbi podnosioca predstavke odlučivano u vremenskom periodu od 4 godine i 9 mjeseci.

3. Šaranović protiv Crne Gore (predstavka br. 31775/16)

Povod za podnošenje predstavke je navodna nezakonitost i dužina trajanja pritvora podnosioca predstavke u smislu člana 5 Konvencije i navodni nedostatak obrazloženja odluke Ustavnog suda Crne Gore, u smislu člana 6 Konvencije. Podnosilac predstavke je 07.10.2014.godine lišen slobode po nalogu Višeg državnog tužilaštva u Podgorici, zbog osnovane sumnje da je počinio krivična djela iz oblasti kriminalnog udruživanja. Protiv podnosioca predstavke je istovremeno vođen krivični postupak za ista djela u Republici Srbiji. Nakon lišenja slobode, podnosiocu predstavke je više puta produžavan pritvor, dok je nadležno Više državno tužilaštvo tokom trajanja pritvora protiv njega tri puta podnosilo

optužnicu, koja je svaki put vraćana na dopunu od strane vanraspravnog vijeća Višeg suda u Podgorici. U predstavci je posebno ukazano da u periodu između 15.10.2014.godine i 15.12.2014.godine pritvor podnosioca predstavke nije bio zakonit, jer je Viši sud u Podgorici propustio da ispita osnovanost njegovog pritvora u zakonom predviđenom roku. Takođe se žalio na razumnost cjelokupne dužine pritvora koji je ukupno trajao 2 godine i 8 mjeseci u fazi istrage, pri čemu optužnica protiv podnosioca predstavke nikad nije stupila na pravnu snagu, kao i na nedovoljnu obrazloženost rješenja o produženju pritvora. U odnosu na prethodno, podnosilac predstavke je ukazao i na odluku Ustavnog suda koja nije bila obrazložena u odnosu na njegove žalbe, zbog čega je navodno povrijeđeno njegovo pravo na obrazloženu presudu.

4. Krdžalija i drugi protiv Crne Gore (predstavka br. 79065/13)

Povod za podnošenje predstavke je deportacija članova porodica podnosilaca predstavki od strane crnogorskih nadležnih organa vlastima u Republici Srpskoj u maju 1992.godine, tokom rata u Bosni i Hercegovini, gdje su oni kasnije bili ubijeni ili su nestali. Predstavkom je obuhvaćeno ukupno 9 podnosilaca, koji su se žalili na povredu procesnog aspekta člana 2 i 3 Konvencije, zbog nedostatka djelotvorne istrage spornog događaja. Žalbe se odnose na propust nadležnih državnih organa da temeljno istraže okolnosti pod kojima su nezakonito uhapšeni i stradali članovi porodica podnosilaca predstavki, kao na propust da se preduzmu sve razumne i potrebne mjere da se taj događaj istraži i kazni.

5. Bigović protiv Crne Gore (predstavka br. 48343/16)

Podnosilac predstavke se nalazi na izdržavanju kazne zatvora u trajanju od 30 godina po pravosnažnoj presudi Višeg suda u Podgorici, zbog krivičnog djela izazivanje opšte opasnosti putem podstrekavanja i krivičnog djela teško ubistvo putem podstrekavanja. Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda člana 3 Konvencije zbog navodnog nedostatka medicinske njege i loših uslova u pritvoru, i povreda člana 5 Konvencije u smislu nedovoljno obrazložene odluke o produženju pritvora i dužine trajanja pritvora, nedostatka redovnog ispitivanja osnovanosti pritvora i nedostatka brzine u odlučivanju o njegovom puštanju na slobodu. U predstavci je naročito ukazano da podnosilac predstavke tokom boravka u pritvoru nije imao redovan i stručan medicinski nadzor i medicinsku njegu što je za posledicu imalo nastanak i razvoj bolesti. U odnosu na sam pritvor, u predstavci je

ukazano da je isti trajao preko 9 godina što je u suprotnosti sa zahtjevom „razumnog vremena“, te da osnovanost pritvora nije redovno kontrolisana od strane nadležnog suda. Podnosilac predstavke je prije obraćanja Evropskom sudu podnio ustavnu žalbu, koja je odbijena kao neosnovana.

6. Sinanović i dr. protiv Crne Gore (predstavka br. 45028/13)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 stav 1 Konvencije zbog dužine trajanja parničnog postupka pred nacionalnim sudovima. Podnosioci predstavke su 16.01.2002.godine pokrenuli ostavinski postupak iza smrti svog pravnog prethodnika pred Osnovnim sudom u Podgorici. Predmetni postupak je pravosnažno okončan 28.03.2014.godine.

7. Dragović protiv Crne Gore (predstavka br. 35056/17)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku, jer su u konkretnom predmetu postupci trajali od 1990.godine do donošenja odluke Ustavnog suda Crne Gore 27.09.2016.godine. Navedena predstavka je svrstana u „WECL“ grupu predmeta, zbog čega je Kancelarija zastupnika dostavila Evropskom sudu jednostranu deklaraciju, ali se o tom pitanju još uvijek čeka odluka tog Suda.

8. Dalmatin protiv Crne Gore (predstavka br. 47116/17)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije. Podnosilac predstavke se žalio na povredu prava na suđenje u razumnom roku, jer su u konkretnom predmetu postupci trajali od 22.06.2007.godine do 09.12.2013.godine, odnosno ukupno 6 godina i 5 mjeseci na tri nivoa nadležnosti.

9. Drašković protiv Crne Gore (predstavka br. 40597/17)

Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u smislu člana 8 Konvencije, kao i povreda prava na pristup sudu u smislu člana 6 Konvencije. Podnositeljka predstavke se žalila da su crnogorski sudovi odbili da u meritumu ispituju njen zahtjev za ekshumaciju posmrtnih ostataka njenog pokojnog supruga i prenos istih u porodičnu grobnicu u Bosni i Hercegovini.

10. Stijepović protiv Crne Gore (predstavka br. 71075/17)

Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda prava na poštovanje privatnog i porodičnog života u smislu člana 8 Konvencije, zbog nezakonitih radnji državnih organa. Podnosilac predstavke je pokrenuo postupak za naknadu nematerijalne štete zbog administrativne zabrane na penzijska primanja, koja je određena od strane Fonda PIO.

11/12. Madžarović i drugi protiv Crne Gore (predstavke br. 54839/17 i 71093/17)

Povod za podnošenje predstavki je navodna povreda prava na pristup sudu iz člana 6 Konvencije, a u vezi sa povredom prava na zaštitu imovine u smislu člana 1 Protokola 1 uz Konvenciju, kao i povreda člana 13 Konvencije. Podnosioci predstavki su osnivači i vlasnici fonda „Trend“, čija je žalba u privrednom parničnom postupku odbačena od Apelacionog suda Crne Gore, bez odlučivanja u meritumu.

13. KIPS DOO i Drekalović protiv Crne Gore (predstavka br. 28766/06)

U ovom predmetu Evropski sud je donio presudu u meritumu 26.06.2018.godine, kojom je utvrdio povredu više članova Konvencije. U odnosu na član 1 Protokola 1 (zaštita imovine), Evropski sud je odlučio da zadrži pitanje o visini naknade materijalne štete u odnosu na prvog podnosioca predstavke - kompaniju i pozvao stranke da u roku od 3 mjeseca od dana kada presuda postane pravosnažna dostave pisano izjašnjenje o eventualnom postizanju sporazuma. Ukoliko sporazum ne bi bio postignut, Evropski sud bi u konačnom odlučio o visini materijalne štete koju je pretrpio prvi podnosilac predstavke. Pregovori sa podnosiocem predstavke – kompanijom, koji su vođeni krajem izvještajne godine, nisu bili uspješni i nije postignuta saglasnost između dvije strane. O prethodnom je Kancelarija zastupnika, u skladu sa svojim obavezama, obavijestila Evropski sud koji će u skladu sa svojim pravilima donijeti konačnu presudu o visini pravičnog zadovoljenja za štetu koju je pretrpio podnosilac predstavke – kompanije usljed postupanja organa lokalne samouprave.

4. „WECL“ predmeti i sudska poravnanja (friendly settlements)

Pored navedenih redovnih predmeta koji su komunicirani Kancelariji zastupnika, u radu Kancelarije zastupnika se nalazila i posebna kategorija predmeta, tzv. „WECL“ (*well-established case-law*) predmeti. Kada je u pitanju ova kategorija predmeta, ista je prvi put prosljeđena Kancelariji

zastupnika u 2015.godini. U njima su se podnosioci predstavki žalili na povredu niza članova Konvencije, od kojih je Evropski sud prihvatio i izdvojio povredu člana 6 stav 1 (pravo na suđenje u razumnom roku) i člana 13 (pravo na djelotvorni pravni lijek) Konvencije, te je odlučio da razmatra pritužbe samo u odnosu na navedene članove Konvencije odbacujući ostale pritužbe podnosioca kao neosnovane. „WECL“ predmeti predstavljaju predmete u kojima se Sud u Strazburu poziva na svoju već čvrsto ustanovljenu praksu u odnosu na određenu povredu člana Konvencije, a u konkretnom slučaju člana 6 stav 1 i člana 13 Konvencije. Evropski sud u ovim predmetima strankama nudi prijateljsko poravnanje jer malo je vjerovatno da će doći do drugačijeg tumačenja tog Suda u odnosu na već zauzetu sudsku praksu, o čemu pismom i komunicira kako Kancelariju zastupnika tako i podnosioca predstavke. Ukoliko tužena država ne prihvati ponuđeno prijateljsko poravnanje, ima mogućnost da dostavi prigovor - izjašnjenje u ostavljenom roku. U ovim predmetima države se najčešće odlučuju za prijateljsko poravnanje, obzirom da je to bolje po državu sa aspekta ekonomske isplativosti (troškovi po državu su manji) i po osnovu izvršenja odluka Evropskog suda. Kada su u pitanju odluke Evropskog suda donijete po osnovu prijateljskih poravnanja, zastupnik nema obavezu izrade i dostavljanja Akcionih planova i izvještaja u kojima bi se eventualno država obavezala za preduzimanje određenih kako opštih tako i individualnih mjera. Ovi predmeti se nakon potpisivanja i donošenja odluke o poravnanju brišu sa liste predmeta Evropskog suda.

Kada je u pitanju jedan broj „WECL“ predmeta, zastupnik je, nakon uvida i razmatranja spisa, ocijenio da Evropski sud u skladu sa dobro ustanovljenom praksom jedino može utvrditi povrede konvencijskih prava, koje su isticane u predstavkama, a koje se odnose na nerazumno dugo trajanje postupka pred crnogorskim sudovima i nepostojanje djelotvornog pravnog lijeka u određenom vremenskom razdoblju za ubrzanje postupka. Zbog prethodno navedenog zastupnik je zatražio saglasnost Vlade, u skladu sa članom 11 Uredbe o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, o pristupanju zaključenju sudskog poravnanja (*friendly settlement*) sa podnosiocima predstavki.

Izlazak u susret problemu i zaključenje prijateljskih poravnanja se generalno očekuje od Vlada država članica Savjeta Evrope u smislu izvršenja međunarodnopravne obaveze iz tačke 7 Akcionog plana Konferencije na visokom nivou iz Interlakena, kao i tačke E1 i 2 Akcionog plana Konferencije na visokom nivou iz Izmira, što izvjesno pozitivno doprinosi međunarodnoj reputaciji države sa aspekta poštovanja ljudskih prava i sloboda. Takođe, kada je u pitanju ovaj aspekt postizanja

prijateljskog poravnanja sve Visoke strane ugovornice ga poštuju, osim u slučaju ako postoji neki od prethodnih uslova neprihvatljivosti u kom smislu državni zastupnici dostavljaju svoje prigovore i izjašnjenja.

Kada su u pitanju „WECL“ predmeti (uglavnom se radi o predstavkama podnijetim prije nekoliko godina) za koje je zatražena saglasnost za zaključenje prijateljskog poravnanja, treba istaći da jednu grupu predmeta čine oni u kojima je Evropski sud na osnovu dostavljenih informacija *de facto* mišljenja da je riječ o postupcima pred domaćim sudovima koji su neopravdano dugo trajali suprotno pravu na suđenje u razumnom roku, predviđenim članom 6 Konvencije. Drugu grupu „WECL“ predmeta predstavljaju oni predmeti gdje su od strane nacionalnih sudova donijete pravosnažne presude koje su ostale neizvršene dugi niz godina, što je takođe u suprotnosti sa pravom na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije.

U izvještajnoj godini, od strane Evropskog suda je ukupno komunicirano 3 nova „WECL“ predmeta, što zajedno sa „WECL“ predmetima iz prethodnih godina, koji su još uvijek u radu, daje ukupan broj od **37**. U određenim predmetima Kancelarija zastupnika je uočila određene propuste u odnosu na uslove prihvatljivosti predstavke i pisala prigovor Evropskom sudu, dok je od Vlade zatražena saglasnost za zaključenje prijateljskog poravnanja u 2 predmeta. U 2018. godini je u 3 predmeta zaključeno i izvršeno prijateljsko poravnanje ili podnijeta jednostrana deklaracija.

U predmetima u kojima je tražena saglasnost za prijateljsko poravnanje nije pronađen ni jedan propust na koji bi *zastupnik mogao ukazati, a da ga Sud nije prethodno ispitaio*.

4.1 „WECL“ predmeti koji su u radu

- a) Grupa Šćepanović i 22 dr. predstavke protiv Crne Gore je prvi „WECL“ predmet koji je komuniciran Crnoj Gori, a koji obuhvata ukupno 23 predstavke u kojima su se podnosioci predstavki žalili na povrede člana 6 Konvencije (pravo na pravično suđenje - nerazumnu dužinu trajanja postupka pred nacionalnim sudovima). Iz ove grupe predmeta Evropski sud je započeo u odlučivanju u određenom broju predmeta i u tom smislu donosio svoje odluke gdje je konstatovao povredu člana 6 stav 1 Konvencije koja se odnosi na aspekt pravičnog suđenja odnosno dužinu trajanja sudskih postupaka pred nacionalnim sudovima. Pregled riješenih predmeta iz ove grupe

se nalazi u dijelu Izvještaja koji obuhvata presude i odluke donijete u 2018. godini. U ovom dijelu Izvještaja iznijet je pregled predmeta iz ove grupe koji su još uvijek u radu pred Evropskim sudom:

14. Merkur System ad protiv Crne Gore (predstavka br. 5862/11)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 i 13 Konvencije koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 7 godina i 11 mjeseci. Naime, iako je postupak započet 05.01.2004.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Konvencije, odnosno od 03.03.2004 godine. Postupak se vodio radi izvršenja ugovora. Predmet je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Už.br.1/12 od 08.02.2012.godine.

15. Kuljić protiv Crne Gore (predstavka br. 24431/11)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka, koji je trajao 6 godina i 6 mjeseci, te kršenje Konvencije o pravima djeteta. Postupak je započet 29.09.2006.godine a vodio se zbog presude Osnovnog suda u Kotoru o razvodu braka, po osnovu koje su djeca povjerena majci. Postupak je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br.356/13 od 11.04.2013.godine.

16. Despotović protiv Crne Gore (predstavka br. 36225/11)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka, koji je trajao 6 godina i 4 mjeseca. Naime, iako je postupak započet 19.06.1998.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Predmet se vodio zbog navoda podnosioca predstavke da je dana 26.06.1995.godine pretrpio policijsku torturu. Postupak je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br. 945/10 od 01.07.2010. godine

17. Raspopović protiv Crne Gore (predstavka br. 58942/11)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka, koji je trajao 7 godina i 3 mjeseca. Naime, iako je postupak započet 19.09.2003.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od

dana ratifikacije Konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Predmet spora je bio utvrđivanje ništavosti ugovora o poklonu. Postupak je okončan presudom Vrhovnog suda CG Rev.br.569/11 od 09.06.2011.godine.

18. Milović Đ. protiv Crne Gore (predstavka br. 34720/12)

Povod za podnošenje predstavke je povreda članova 6 i 13 Konvencije, koja se odnosi na dužinu krivičnog postupka koji je trajao 9 godina i 10 mjeseci. Postupak je započet 16.12.2004.godine, a vodio se zbog krivičnog djela klevete.

19. Bulatović i 2 dr. protiv Crne Gore (predstavka br. 14361/13)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 8 godina i 2 mjeseca. Iako je postupak započet 28.01.1989.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Postupak se vodio radi utvrđenja ništavosti ugovora o poklonu, i isti je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br. 366/12 od 09.05.2012.godine.

20. Piletić protiv Crne Gore (predstavka br. 53044/13)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 7 godina i 7 mjeseci. Iako je postupak započet 20.03.2000.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Postupak je vođen radi utvrđenja i predaje nepokretnosti, a isti je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.U.br. 3/11 od 18.10.2011.godine.

21. Vujović i dr. protiv Crne Gore (predstavka br. 70851/13)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 9 godina i 2 mjeseca. Iako je postupak započet 1998.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Postupak se vodio zbog naknade za prekovremeni rad, rad u dane državnih i vjerskih praznika, rad noću, naknade za neiskorišćeni godišnji

odmor i terenske dodatke. Isti je okončan 09.05.2013.godine presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br. 435/13.

22. Gardašević protiv Crne Gore (predstavka br. 71006/13)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 8 godina i 8 mjeseci. Iako je postupak započet 27.03.1998.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Postupak se vodio radi naknade štete i isti je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.IP br. 79/12 od 23.10.2012.godine.

23. Jovašević protiv Crne Gore (predstavka br. 41809/14)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 i člana 1 stava 1 protokola 11 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja upravnog postupka koji je do trenutka podnošenja predstavke trajao 9 godina i 3 mjeseca. Žalili su se na rješenje Komisije za žalbe za povraćaj i obeštećenje. Postupak je još uvijek u toku pred upravnim organima.

24. Bujković protiv Crne Gore (predstavka br. 53223/14)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 6 godina i 8 mjeseci. Iako je postupak započet 22.05.2003.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Predmet spora je bio ispunjenje ugovora o predaji urbanističke parcele i naknada štete. Postupak je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br. 1198/10 od 21.10.2010.godine.

b) Grupa Sinex d.o.o. i 2 dr. predstavke protiv Crne Gore je predmet koji obuhvata 3 predstavke i spadaju u „WECL“ grupu predmeta. Podnosioci predstavki su se žalili na povredu člana 6 stav 1 Konvencije. Preostali neriješeni predmeti iz ove grupe su:

25. *Glušica i Đurović protiv Crne Gore (predstavka br. 34882/12)*

Povod za podnošenje predstavke jeste povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosila na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao 13 godina. Iako je postupak započet 06.06.2002.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Predmet spora je isplata i naknada štete za eksproprisanu nepokretnost, i isti je okončan presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br. 1049/11 od 22.12.2011.godine.

26. *Crkva Svetog Đorđa protiv Crne Gore (predstavka br. 15346/15)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6, člana 10 u vezi sa članom 4, člana 13 i člana 1 Protokola 1 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja građanskog postupka koji je trajao od 1992. do 2007.godine. Iako je postupak započet 01.04.1992.godine, u konkretnom slučaju, u odnosu na Crnu Goru, postupak teče, *ratione temporis*, od dana ratifikacije Evropske konvencije, odnosno od 03.03.2004.godine. Predmet spora je utvrđivanje prava svojine na nepokretnostima, međutim sud je Kancelariji komunicirao predmet samo u odnosu na dužinu trajanja postupka pred nacionalnim sudovima. Predmet se nalazio pred Vrhovnim sudom Crne Gore skoro 4 godine kao nezavršen i okončan je presudom Vrhovnog suda Crne Gore Rev.br.167/2004 od 14.03.2007.godine.

c) Grupa ***Centroprom Holding a.d. Beograd i 18 drugih predstavki protiv Crne Gore*** je WECL predmet koji obuhvata ukupno 19 predstavki, koje se odnose na povredu prava na suđenje u razumnom roku iz člana 6 Konvencije, zbog prekomjerne dužine trajanja građanskih postupaka. Iz ove grupe predmeta trenutno su u radu:

27. *Centroprom Holding a.d. Beograd protiv Crne Gore (predstavka br. 30796/10)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja postupka, te članova 13 i 1 Protokola 1 Konvencije. Postupak je trajao od 23.04.2003.godine do

02.04.2015.godine, kog datuma je Vrhovni sud Crne Gore donio presudu Už. Rev.br. 3/14 kojom je ukinuo presudu Vrhovnog suda. Ukupna dužina trajanja postupka je 11 godina i 11 mjeseci.

28. *Kićović protiv Crne Gore (predstavka br. 44295/11)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja postupka. Postupak je trajao od 16.12.2004.godine, odnosno 5 godina i okončan je presudom Vrhovnog suda Crne Gore Uvp. br. 263/09 od 21.12.2009.godine.

29. *Puhalo protiv Crne Gore (predstavka br. 24818/12)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja postupka. Postupak je trajao od 24.02.2004.godine i trajao je 6 godina i 7 mjeseci, a okončan je presudom Višeg suda u Podgorici Gž.br. 3803/10-04 od 23.09.2010.godine.

30. *Marković protiv Crne Gore (predstavka br. 6978/13)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije koja se odnosi na dužinu trajanja postupka, te članova 13 i 1 Protokola 1 Konvencije. Postupak je trajao od 30.04.2004.godine, a okončan je 09.12.2011.godine rješenjem Višeg suda u Podgorici Gž.br. 5174/11-04. Ukupna dužina trajanja postupka je 7 godina i 7 mjeseci.

31. *Vidaković protiv Crne Gore (predstavka br. 21551/15)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na dužinu trajanja postupka, te člana 13 Konvencije. Postupak je trajao od 03.02.1992.godine i okončan je 14.09.2012.godine donošenjem presude Vrhovnog suda Crne Gore Uvp.br. 140/12.

d) Grupa **Šćepović i 3 dr. protiv Crne Gore** je „WECL“ grupa predmeta koji se odnose na povredu člana 6 Konvencije zbog neizvršavanja pravosnažnih sudskih odluka, i u radu se trenutno nalazi:

32. Mastilović i 24 dr. protiv Crne Gore (predstavka br. 28754/10)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na suđenje u razumnom roku i izvršenje pravosnažne presude donijete u korist podnosioca predstavke, i članova 14 i 1 Protokola 1 Konvencije. Predmet spora je bio tužbeni zahtjev podnosioca predstavke u vezi isplate novčanih potraživanja u odnosu na društveno preduzeće „Tara“ iz Cetinja, a po osnovu saobraćajne nesreće koja se dogodila 11.09.1994.godine. Podnosioci predstavke nijesu prihvatili prijateljsko poravnanje. U ovom predmetu je objedinjeno 25 podnosilaca predstavki koji su na nacionalnom nivou imali pravosnažne i izvršne presude koje duži niz godina nijesu izvršene jer je društveno preduzeće „Tara“ koje je tuženo u međuvremenu pošlo u stečaj. Tokom postupka pregovaranja Kancelarija zastupnika je uočila određene nepravilnosti koje se mogu pripisati punomoćniku podnosioca predstavke i uložila prigovor koji je Evropski sud prihvatio i donio odluku kojom je punomoćnika podnosioca predstavke zbog utvrđenih zloupotreba proglasio nepodobnim za zastupanje i zabranio mu pristup tom Sudu u svim budućim predmetima.

4.2 WECL predmeti u kojima je zaključeno i izvršeno prijateljsko poravnanje ili jednostrana deklaracija u 2018.godini (predmeti skinuti sa liste Suda)

1. Srdanović protiv Crne Gore (predstavka br. 76592/14)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, koja se odnosi na prekomjernu dužinu trajanja upravnog postupka od 7 godina, 9 mjeseci i 10 dana i povreda člana 13 Konvencije zbog nedostatka djelotvornog pravnog lijeka u tom pogledu. Evropski sud je donio odluku po prijateljskom poravnanju 01.02.2018.godine, a postupak izvršenja po istoj je okončan zaključno sa 11.05.2017.godine isplatom dosuđene pravične naknade.

2. Zogović protiv Crne Gore (predstavka br.60117/10)

U navedenoj predstavi podnosilac se žalio na povredu člana 6 Konvencije, odnosno na povredu prava na pristup sudu, jer je Vrhovni sud Crne Gore u konkretnom slučaju odbio da ispita u meritumu njegovu uloženu reviziju, zbog propusta podnosioca predstavke da u svojoj tužbi naznači vrijednost predmeta spora. Podnosilac predstavke se žalio i na dužinu trajanja navedenog parničnog postupka, obzirom da je isti trajao 6 godina i 1 mjesec. Evropski sud je u konkretnom predmetu predložio zaključenje prijateljskog poravnanja i istovremeno ukazao na presudu *Garzičić protiv Crne Gore* gdje

je utvrdio identičnu povredu. Vlada je u konkretnom slučaju prihvatila prijateljsko poravnanje u iznosu od 5.180,00 eura (4.680,00 eura na ime nematerijalne štete i 500,00 eura na ime troškova postupka) i o tome dostavila Evropskom sudu uredno potpisanu deklaraciju. Evropski sud je donio odluku 01.03.2018.godine, a postupak po istoj je okončan 29.05.2018.godine isplatom dosuđene pravične naknade.

3. Šikmanović protiv Crne Gore (predstavka br. 57715/13)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 stav 1 Konvencije i člana 13 Konvencije, zbog dužine postupka izvršenja pravosnažne presude donijete u korist podnosioca predstavke 24.02.2006.godine. Evropski sud je donio odluku na osnovu jednostrane deklaracije 05.04.2018.godine, a postupak izvršenja po istoj je okončan 31.05.2018.godine isplatom dosuđene pravične naknade.

IV PRESUDE I ODLUKE EVROPSKOG SUDA U ODNOSU NA CRNU GORU U 2018. GODINI

Tokom izvještajnog perioda, Evropski sud je odnosu na Crnu Goru odlučio u **23 predmeta**. Pored navedene 3 odluke u „WECL“ predmetima, Evropski sud je putem presude odlučio u trinaest (13) predmeta i to: „*Brajović i drugi protiv Crne Gore*“, „*Kešelj i drugi protiv Crne Gore*“, „*Vujović i LIPA d.o.o. protiv Crne Gore*“, „*Rajak protiv Crne Gore*“, „*Montemlin Šajo protiv Crne Gore*“, „*Novaković i drugi protiv Crne Gore*“, „*Arčon i drugi protiv Crne Gore*“, „*Vujović protiv Crne Gore*“, „*Jasavić protiv Crne Gore*“, „*KIPS d.o.o. i Drekalović protiv Crne Gore*“, „*Petrović i drugi protiv Crne Gore*“, „*Lekić protiv Crne Gore*“ i „*Milićević protiv Crne Gore*“, dok je u preostalim predmetima donio sedam (7) odluka o neprihvatljivosti predstavke, i to: „*Bulatović protiv Crne Gore*“, „*Backović protiv Crne Gore*“, „*Bakić protiv Crne Gore*“, „*Vujisić protiv Crne Gore*“, „*Ivanović i Daily Press d.o.o. protiv Crne Gore*“, „*Bogojević protiv Crne Gore*“ i „*Romagnoli protiv Crne Gore*“.

1. Presude

➤ ***Brajović i drugi protiv Crne Gore*** (predstavka br. 52529/12, presuda od 30. januara 2018.godine)

Predstavku je podnijelo 6 državljana Crne Gore zbog povrede člana 6 Konvencije. Podnosioci predstavke su se žalili na povredu prava na pristup sudu, jer Apelacioni sud Crne Gore nije odlučivao po njihovoj žalbi o troškovima krivičnog postupka.

Povod za podnošenje predstavke su krivični postupci vođeni pred Višim sudom u Podgorici i Apelacionim sudom Crne Gore. U krivičnom postupku protiv lica X, Viši sud u Podgorici je 14. oktobra 2008. godine donio presudu u kojoj je to lice oglasio krivim, i naložio mu da plati podnosiocima predstavke troškove pravnog zastupanja, bez navođenja šta je tačno uključeno u ovaj iznos. Prilikom odlučivanja po žalbama na navedenu presudu, Apelacioni sud je propustio da odluči o žalbi podnosioca predstavke na troškove krivičnog postupka.

Prilikom razmatranja činjenica predmeta, Evropski sud je utvrdio da je prema odredbama Zakonika o krivičnom postupku Apelacioni sud Crne Gore bio dužan da odluči po žalbi podnosioca predstavke na troškove postupka. Međutim, prema informacijama koje su dostavljene od strane Vrhovnog suda Crne Gore i Višeg suda u Podgorici, o toj žalbi nikada nije odlučeno, čime je došlo do povrede prava podnosioca predstavke na pristup sudu u smislu člana 6 Konvencije.

Konačno, podnosioci predstavke nijesu podnijeli zahtjev za pravično zadovoljenje, pa im na osnovu toga, Evropski sud nije dodijelio novčani iznos.

➤ ***Kešelj i drugi protiv Crne Gore (predstavka br. 33264/11, presuda od 13. februara 2018.godine.)***

U konkretnom predmetu podnijeto je ukupno 10 predstavki državljana Bosne i Hercegovine protiv Crne Gore. Podnosioci predstavke su se žalili na propust domaćih organa da izvrše pravosnažno sudsko poravnanje zaključeno u njihovu korist pred domaćim sudom.

Podnosioci predstavke su oštećeni putnici iz saobraćajnog udesa koji je skrivio vozač autobusa JSP „Tara“ Cetinje u kome su se nalazili. Februara 1996.godine podnosioci predstavke i JSP „Tara“ Cetinje su postigli sudsko poravnanje pred Osnovnim sudom u Cetinju, kojim se dužnik obavezao da isplati podnosiocima predstavke određenu sumu novca na ime nematerijalne i materijalne štete, od kojeg iznosa je isplaćen samo određeni dio. Privredni sud u Podgorici je 26.05.1997. godine otvorio stečajni postupak u odnosu na dužnika i priznao prijavljena potraživanja podnosioca predstavki.

Evropski sud se u odnosu na ovaj predmet pozvao na svoju već dobro utvrđenu praksu koja se odnosi na preduzeća u kojima je u toku restrukturiranje, privatizacija i/ili drugi oblici prelaza iz planirane u tržišnu ekonomiju i utvrdio da je država obavezna da obezbijedi izvršenje pravosnažnih

sudskih odluka u odnosu na ova preduzeća, zbog čega je našao povredu člana 6 Konvencije i člana 1 Protokola 1 uz Konvenciju.

Presudom je Crna Gora obavezana da u roku od tri mjeseca od dana pravosnažnosti plati podnosiocima predstavke, iznose dodijeljene sudskim poravnanjem od 28.02.1996. godine, kao i iznose od po 2.000,00 eura na ime pravičnog zadovoljenja.

➤ *Vujović i LIPA d.o.o. protiv Crne Gore (predstavka br. 18912/15, presuda od 20. februara 2018.godine.)*

Povod za podnošenje predstavke je nemogućnost pristupa sudu usljed odbacivanja žalbe koju su podnosioci predstavke podnijeli Apelacionom sudu u stečajnom postupku. Podnosioci predstavke su se žalili na povredu prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije i nedostatak djelotvornog pravnog lijeka u smislu člana 13 Konvencije. Takođe su se žalili na povredu člana 1 Protokola 1, odnosno povredu prava na imovinu prvog podnosioca predstavke koja je time uzrokovana.

U postupku koji je pokrenut u odnosu na drugog podnosioca predstavke pred Privrednim sudom Crne Gore, otvoren je stečaj na koju odluku suda je drugi podnosilac predstavke preko advokata uložio žalbu. Predmetnu žalbu Apelacioni sud je odbacio kao nedozvoljenu, jer advokat koji ju je podnio nije bio postavljen od strane stečajnog upravnika u smislu tada važećih odredbi člana 34 i 35 Zakona o stečaju. Međutim, po ovom pitanju praksa Apelacionog suda je bila različita. Tako je u periodu između juna 2012. godine i septembra 2014. godine Apelacioni sud odlučivao o osnovanosti brojnih žalbi koje su podnijeli drugi stečajni dužnici protiv odluka zbog otvaranja stečajnog postupka, dok je u 2015.godini dvije takve žalbe odbacio.

Ispitujući okolnosti predmeta, Evropski sud je primijetio da Apelacioni sud nije dosledno primjenjivao svoju praksu prilikom odlučivanja po sličnim žalbama, niti je bilo dokaza koji bi ukazali na usklađenost prakse Apelacionog suda u ovom dijelu. Činjenica da su podnosioci predstavke izgubili mogućnost da iskoriste pravni lijek za koji su razumno vjerovali da je dostupan, dovela je do neproporcionalnih smetnji, te je Evropski sud u skladu sa tim utvrdio povredu člana 6 stav 1 Konvencije.

Iako su se podnosioci predstavke žalili da im je usled postupanja Apelacionog suda bila ugrožena imovina, Evropski sud je smatrao da ne može nagađati kakva bi situacija bila da su podnosioci

predstavke imali djelotvoran pristup sudu. Shodno tome, nije smatrao neophodnim da odlučuje o žalbi podnosioca predstavke na osnovu člana 1 Protokola 1.

Presudom je Crna Gora obavezana da plati prvom podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca od dana pravosnažnosti ove presude, 3.600,00 € (tri hiljade i šest stotina eura), na ime nematerijalne štete; kao i 2.500,00 € (dvije hiljade pet stotina eura), na ime troškova i izdataka.

➤ ***Rajak protiv Crne Gore*** (predstavka br. 71998/11, presuda od 27. februara 2018. godine)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije zbog neizvršenja pravosnažne presude u vezi preraspodjele parcela za izgradnju stanova, dužine trajanja upravnog postupka i dužine trajanja posebnog parničnog postupka u vezi vraćanja na posao podnosioca predstavke i naknade štete.

Evropski sud je u navedenom predmetu, za koji je utvrdio da je „WECL“, ponudio zaključenje prijateljskog poravnanja kojim bi se Vlada obavezala na isplatu iznosa od 7,250.00 € i obavezu preduzimanja mjera izvršenja pravosnažnih sudskih odluka kojim je određena ponovna raspodjela parcela za izgradnju stanova preduzeća koje je u stečaju. Iako je bilo riječ o „WECL“ predmetu, gdje je malo vjerovatno da će doći do drugačijeg tumačenja Evropskog suda u odnosu na već zauzetu sudsku praksu, Kancelarija zastupnika je nakon detaljnog ispitivanja dostavljene dokumentacije i utvrđivanja određenih činjenica odlučila da odbije zaključenje prijateljskog poravnanja.

Evropski sud je utvrdio da je, zbog nedostatka bilo kakvog opravdanja, dužina trajanja postupka od više od dvanaest godina i jedanaest mjeseci na dva nivoa nadležnosti, bila prekomjerna i da nije ispunila zahtjev „razumnog vremena“. Na osnovu toga, utvrdio je da je bilo povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Presudom je tužena država obavezna da plati podnosiocu predstavke u roku od tri mjeseca iznos od 4.800,00 eura (četiri hiljade i osam stotina eura) umanjen za bilo koji iznos koji je već mogao biti isplaćen sa tim u vezi na domaćem nivou, na ime nematerijalne štete.

➤ ***Montemlin Šajo protiv Crne Gore*** (predstavka br. 61976/10, presuda od 20. marta 2018. godine)

Povod za podnošenje predstavke je bila dužina trajanja građanskog postupka. Podnosilac predstavke je podnio prigovor na odluku u tenderskoj proceduri pred Privrednim sudom Crne Gore u decembru 2004. godine. Privredni sud je prvobitno odbacio prigovor, da bi nakon ukidanja odluke o odbacivanju od strane Apelacionog suda Crne Gore, u junu 2006. godine donio odluku o odbijanju

prigovora podnosioca predstavke. Ova odluka je dostavljena podnosiocu predstavke u martu 2009.godine.

Evropski sud je utvrdio da predmet nije bio naročito složen da bi se opravdala dužina trajanja od pet godina i četiri mjeseca na dva nivoa nadležnosti. Pored toga, istakao je da je prvostepena presuda uručena podnosiocu predstavke otprilike tri godine i tri mjeseca nakon što je donijeta. Evropski sud je smatrao da je dužina spornih postupaka bila preduga i da nije ispunila zahtjev “razumnog vremena”, te je stoga utvrdio da je došlo do povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

Presudom je Crna Gora obavezana da plati podnosiocu predstavke, u roku od tri mjeseca, iznos od 1.200,00 eura (hiljadu i dvije stotine eura) na ime pravičnog zadovoljenja.

➤ ***Novaković i drugi protiv Crne Gore*** (predstavka br. 44143/11, presuda od 20.marta 2018.godine)

Predstavke su podnijela 3 državljanina Crne Gore zbog prekomjerene dužine građanskih postupaka u smislu člana 6 Konvencije.

Ispitujući okolnosti predmeta, Evropski sud je utvrdio da je predmetni građanski postupak trajao od aprila 2001. godine do marta 2011. godine. Ipak, Evropski sud je mogao samo ispitivati period od 3. marta 2004. godine, kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Crnu Goru, pa sve do 15. marta 2011. godine, kada je odluka Vrhovnog suda uručena podnosiocima predstavke, što je period od sedam godina na tri nivoa nadležnosti.

Uzimajući u obzir praksu suda po ovom pitanju, Evropski sud je smatrao da je u konkretnom predmetu dužina trajanja od sedam godina na tri nivoa nadležnosti bila prekomjerno duga i da nije ispunila zahtjev “razumnog vremena”, te je stoga utvrdio da je bilo povrede člana 6 stav 1.

Presudom je Evropski sud odbio zahtjev podnosilaca predstavke za pravičnim zadovoljenjem.

➤ ***Arčon i drugi protiv Crne Gore*** (predstavka br. 15495/10, presuda od 3.aprila 2018.godine)

Predstavku je podnijelo 16 podnosilaca zbog povrede člana 6 stav 1 Konvencije koja se odnosila na dužinu trajanja građanskog postupka.

Sporni postupak je započet u novembru 2004.godine radi naknade štete zbog nepoštovanja Kolektivnog ugovora – ugovora o radu, a okončan je presudom Višeg suda u Podgorici u septembru 2009. godine.

Ispitujući okolnosti predmeta, Evropski sud je smatrao da je dužina trajanja postupka od pet i po godina na dva nivoa nadležnosti bila prekomjerna i da nije ispunila zahtjev “razumnog vremena”. Na osnovu toga, utvrdio je povredu člana 6 stav 1 Konvencije.

Presudom je Crna Gora obavezana da plati svakom podnosiocu predstavke u roku od tri mjeseca, 1.500,00 eura (hiljadu i pet stotina eura), na ime nematerijalne štete i 500,00 eura ukupno (pet stotina eura), na ime troškova postupka.

➤ ***Vujović protiv Crne Gore*** (predstavka br. 75139/10, presuda od 15. maja 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je bila dužina trajanja krivičnog postupka protiv podnosioca predstavke, koji je protiv njega vođen zbog prouzrokovanja saobraćajne nesreće.

Ispitujući okolnosti predmeta, Evropski sud je utvrdio da su postupci trajali u periodu od aprila 2000.godine do oktobra 2010.godine. Međutim, Evropski sud je mogao ispitivati samo period od 3. marta 2004.godine, od kada Konvencija pravno djeluje u odnosu na Crnu Goru, tj. period od skoro šest godina i osam mjeseci na tri nivoa nadležnosti.

Evropski sud je utvrdio da se u ovom slučaju dužina trajanja postupka nije mogla smatrati nerazumno dugom, jer je podnosilac predstavke neopravdanim izostankom sa dva pretresa produžio postupak skoro sedam mjeseci. Takođe, u predstavi nije ukazano na bilo kakav period neaktivnosti domaćih sudova, pa se preostala dužina trajanja postupka oko šest godina na tri nivoa nadležnosti nije mogla smatrati prekomjernom ili nerazumno dugom.

U konkretnom predmetu Evropski sud je utvrdio da nije bilo povrede člana 6 stav 1 Konvencije.

➤ ***Jasavić protiv Crne Gore*** (predstavka br. 32655/11, presuda od 19. juna 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije, zbog prekomjerne dužine trajanja postupka za naknadu nematerijalne štete zbog povrede časti i ugleda. Predmetni postupak je trajao od oktobra 2004.godine do oktobra 2010.godine.

Evropski sud je smatrao da ni složenost predmeta niti ponašanje podnosioca predstavke ne objašnjavaju dužinu trajanja postupka. U nedostatku bilo kakvog opravdanja, dužina trajanja postupka od šest godina, jedan mjesec i sedam dana na dva nivoa nadležnosti je bila prekomjerna i nije ispunila zahtjev “razumnog vremena”. Shodno tome, Evropski sud je utvrdio povredu člana 6 stav 1 Konvencije.

Presudom je Crna Gora obavezana da plati podnosiocu predstavke u roku od tri mjeseca na ime nematerijalne štete iznos od 1.500,00 eura (hiljadu i pet stotina eura), umanjeno za bilo koji iznos koji je mogao biti sa tim u vezi isplaćen na domaćem nivou, kao i iznos od 500,00 eura (pet stotina eura) na ime troškova postupka.

➤ ***KIPS DOO i Drekalović protiv Crne Gore*** (predstavka br. 28766/06, presuda (meritum) od 26. juna 2018.godine)

Predstavka je podignuta od strane privrednog društva-kompanije i njegovog osnivača. Podnosioci predstavke su se žalili na miješanja državnih organa u njihova imovinska prava, a naročito miješanje u njihovo legitimno očekivanje da dobiju građevinsku dozvolu za izgradnju šoping centra. Takođe su se žalili na dužinu trajanja više upravnih i izvršnih postupaka u vezi sa pribavljanjem dokumentacije za izgradnju šoping centra i nepostojanje efikasnog domaćeg pravnog lijeka u tom smislu.

Prvi podnosilac predstavke (preduzeće KIPS d.o.o.) je 1998.godine zaključio ugovor sa Društvenim fondom za građevinsko zemljište, poslovni prostor i puteve Podgorica, na osnovu kojeg je stekao pravo korišćenja na 4 parcele građevinskog zemljišta na kojima je planirao izgradnju šoping centra i zgradu za poslovne kancelarije. Drugim ugovorom je regulisana komunalna naknada za uređenje građevinskog zemljišta. U određenom momentu te četiri parcele su spojene u jednu, a podnosilac predstavke je na osnovu relevantnih odredbi Zakona o svojinsko-pravnim odnosima i postao vlasnik tog zemljišta.

Neodređenog datuma 2004. godine, plan prvog podnosioca predstavke za šoping centar i poslovnu zgradu je upisan u DUP za navedeno područje. Nakon izmjena DUP-a u decembru 2004. godine, prvi podnosilac predstavke se u januaru 2005.godine obratio Direkciji za imovinu Opštine Podgorica (u daljem tekstu "Direkcija za imovinu") radi "dokompletiranja" urbanističke parcele. Kako Direkcija za imovinu nije odgovorila na njegov zahtjev, ponovio je svoj zahtjev u maju i avgustu 2005. godine. Direkcija za imovinu je obavijestila prvog podnosioca predstavke da se ne može izvršiti dokompletiranje parcele jer je u tom periodu revizija DUP-a bila u toku, što je značilo "ponovno urbanističko razmatranje oblasti". Do aprila 2017. godine bilo je najmanje sedam vraćanja na ponovno odlučivanje, ili od strane Glavnog administratora Opštine ili od strane Upravnog suda.

Podnosiocima predstavke su izdati urbanističko tehnički uslovi, a u februaru 2005. godine nadležno Ministarstvo je dodijelilo lokaciju prvom podnosiocu predstavke za izgradnju poslovnog prostora, u skladu sa DUP-om iz 2004. godine.

U periodu od juna 2005. godine do maja 2013.godine nadležni organi lokalne samouprave su nekoliko puta vršili izmjene DUP-a za navedeno područje, tokom kojih su donošene odluke o zabrani gradnje na tom području. U konačnom, u maju 2013.godine donijet je DUP prema kome su podnosioci predstavke imali mogućnost izgradnje šoping centra u skladu sa prvobitnim planovima.

Podnosioci predstavke su godinama vodili niz sudskih i upravnih postupaka. Jedan od postupaka je bio pred Privrednim sudom u Podgorici protiv Agencije za izgradnju i razvoj Podgorice zbog odbijanja Agencije da podnosiocu predstavke obračuna naknadu za uređenje građevinskog zemljišta. Privredni sud je u navedenom predmetu presudio u korist prvog podnosioca predstavke, koja je potvrđena od strane Apelacionog i Vrhovnog suda Crne Gore.

Ispitujući osnovanost predstavke, Evropski sud je u dijelu odbacio predstavku kao očigledno neosnovanu, dok je u dijelu proglasio žalbe podnosilaca predstavke prihvatljivim i utvrdio povrede člana 6 stav 1 i člana 13 Konvencije, kao i povredu člana 1 Protokola 1 uz Konvenciju. Evropski sud je našao da dužina trajanja upravnih postupaka za „dokompletiranje“ parcele (koji su trajali više od 11 godina) nije zadovoljila zahtjev razumnog vremena u smislu člana 6 Konvencije. Istovremeno je utvrđeno da je zbog nedostatka djelotvornog pravnog lijeka u vezi sa dužinom upravnih postupaka došlo i do povrede člana 13 Konvencije.

Pored navedenih povreda, Evropski sud je ispitivao i postojanje povrede člana 1 Protokola 1 (zaštita imovine). Polazeći od okolnosti predmeta, Evropski sud je prije svega razmatrao da li je odbijanje nadležnih organa da izdaju građevinsku dozvolu bila zakonska mjera „*potrebna da bi se regulisalo korišćenje imovine u skladu sa opštim interesima*“. U tom dijelu je ispitivao da li je miješanje u pravo podnosilaca predstavke na mirno uživanje imovine bilo zakonito. Evropski sud je utvrdio da nijednim zakonom nije bilo predviđeno „dokompletiranje“ parcele radi dobijanja građevinske dozvole, već je riječ o zahtjevu koji je Opština uvela nakon što su podnosioci predstavke dobili katastarsku parcelu i nakon što su njihovi planovi registrovani u DUP-u za tu parcelu. Imajući u vidu da je predmetni DUP prolazio kroz česte promjene, podnosioci predstavke nisu mogli „dokompletirati“ parcelu dok god su trajale izmjene DUP-a, zbog čega je Evropski sud našao da se od

podnosilaca predstavke očekivalo da ispune uslov koji je dodatno nametnula Opština, a koji je podnosiocima predstavke sama država onemogućila da ispune.

U odnosu na plaćanje naknade za uređenje građevinskog zemljišta, Evropski sud je utvrdio da su relevantni državni organi bili ti koji su odbili da izvrše obračun, uprkos brojnim zahtjevima podnosilaca predstavke u tom pogledu, i time su onemogućili, takođe, da podnosioci predstavke ispune svoje uslove. Iako je Agencija u određenom momentu postupila u skladu sa presudom Privrednog suda i izvršila obračun, predmetni DUP je u tom momentu već bio izmijenjen i više nije odgovarao izgradnji koju su podnosioci predstavke tamo prvobitno planirali.

U konačnom, Evropski sud je iznio „ozbiljne sumnje“ da je miješanje u prava podnosilaca predstavke na mirno uživanje imovine bilo zakonito. Prema nalaženju Evropskog suda, čak i pod pretpostavkom da jeste bilo zakonito, ono nije u svakom slučaju bilo proporcionalno, obzirom da nadležni organi nisu postupali blagovremeno i konzistentno, već su onemogućili podnosiocima predstavke da ispune uslove za dobijanje građevinske dozvole. U konačnom je zaključio da su se podnosioci predstavke „suočavali sa nesigurnošću koja je proistekla iz prakse koju su organi vlasti primjenjivali, a koja se ogledala u stalnim izmjenama DUP-a, uvođenju novih uslova, kao što je kupovina dodatnih katastarskih parcela kako bi se izvršilo “dokompletiranje” novih urbanističkih parcela, i nezakonitom odbijanju da izvrše obračun relevantnih naknada” (stav 136 presude).

U ovom dijelu, Evropski sud je utvrdio povredu prava na mirno uživanje imovine u smislu člana 1 Protokola 1 Konvencije.

Odlučujući o zahtjevu za pravično zadovoljenje, Evropski sud je prvom i drugom podnosiocu predstavke dosudio 7.500,00 eura (sedam hiljada i pet stotina eura) na ime troškova postupka, dok je drugom podnosiocu predstavke dosudio iznos od 1.500,00 eura (hiljadu i pet stotina eura) na ime naknade nematerijalne štete. U odnosu na materijalnu štetu koju je potraživao prvi podnosilac predstavke (preduzeće KIPS d.o.o.), Evropski sud je zadržao pitanje da odluči o visini naknade materijalne štete i pozvao stranke da u roku od 3 mjeseca od dana kada presuda postane pravosnažna dostave pisano izjašnjenje o eventualnom postizanju sporazuma. Ukoliko sporazum ne bi bio postignut, Evropski sud bi u konačnom odlučio o visini materijalne štete koju je pretrpio prvi podnosilac predstavke.

➤ **Petrović i drugi protiv Crne Gore** (predstavka br. 18116/15, presuda od 17. jula 2018. godine)

Predstavka je podnijeta Evropskom sudu od strane četiri državljanina Crne Gore zbog navodne povrede prava na mirno uživanje imovine iz člana 1 Protokola 1 Konvencije. Podnosioci predstavke su se žalili da je zemljište njihovog pravnog pretka *de facto* eksproprisano bez bilo kakve nadoknade i da su odluke građanskih sudova po njihovoj tužbi u tom smislu bile proizvoljne. Predmet postupka pred domaćim sudovima je bilo zemljište koje se nalazi u zoni morskog dobra.

Polazeći od odluka domaćih sudova, Evropski sud je ispitivao osnovanost žalbe na povredu prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije zbog navodnog propusta domaćih sudova, uključujući i odluku Vrhovnog suda Crne Gore, zbog izostanka obrazloženja u dijelu nepriznavanja prava svojine podnosiocima predstavke na jednoj parceli u zoni morskog dobra, iako su u istom periodu od strane Uprave za nekretnine upisani kao vlasnici na susjednoj parceli u istoj zoni.

Ispitujući predstavku u ovom dijelu, većina sudija vijeća (četiri prema tri), je smatrala da ovo pitanje nije bilo od presudnog značaja za tužbeni zahtjev podnosioca predstavke, jer se ticalo parcele koja nije bila predmet spora. Smatrali su da je ključno bilo to da prethodnik nije bio vlasnik imovine u momentu smrti 1997., i da su sudovi utvrdili da on, kao privatno lice, nije mogao biti vlasnik zemlje u morskome dobru na osnovu Zakona o morskome dobru iz 1992. godine, odnosno da nasljednici nisu to mogli postati na osnovu Zakona o svojinsko-pravnim odnosima iz 2009., koji je izuzetno dopuštao da se stekne imovina u zoni morskog dobra samo poslije stupanja na snagu tog zakona, pa su je tako stekli na susjednoj parceli, a što je nevažno za parcelu koja je bila predmet spora. U konačnom je Evropski sud naveo da su domaći sudovi pružili u svojim presudama konkretne i eksplicitne razloge za odbijanje zahtjeva podnosioca predstavke, i utvrdio, većinom glasova, da nije bilo povrede člana 6 Konvencije.

U izdvojenom mišljenju, troje sudija vijeća se nije složilo sa stavom većine. Vrhovni sud Crne Gore, prema njihovom stanovištu, nije obrazloženo riješio ključno pitanje u predmetu koje upućuje na problem pravne nesigurnosti svojinskog režima u zoni morskog dobra. Istakli su i da je sam Vrhovni sud u načelnom pravnom stavu od 27. maja 2015. godine o korišćenju zemljišta u zoni morskog dobra našao da "uslovi pod kojima morsko dobro može biti objekat privatne svojine zakonom nijesu određeni, što ostavlja brojna otvorena pitanja za praktičnu primjenu".

Podnosioci predstavke su uložili zahtjev za preispitivanje presude od strane Velikog Vijeća, ali je isti 03.12.2018.godine odbijen od Panela sudija kao neosnovan, nakon čega je presuda postala pravosnažna.

➤ ***Lekić i drugi protiv Crne Gore*** (predstavka br. 37726/11, presuda od 9. oktobra 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 stav 1 Konvencije, zbog dužine trajanja građanskog postupka. Predmetni postupak je trajao od jula 2000.godine do decembra 2010.godine.

Ispitujući sav materijal koji mu je dostavljen i u smislu sudske prakse na ovu temu, Evropski sud je smatrao da je, u nedostatku bilo kakvog opravdanja, dužina trajanja postupka od šest godina i devet mjeseci, na tri nivoa nadležnosti bila prekomjerna i da nije ispunila zahtjev “razumnog vremena.”

Evropski sud je utvrdio povredu člana 6 stav 1 Konvencije, te je presudom Crna Gora obavezana da plati podnosiocima predstavke na ime nematerijalne štete iznos od 900 eura (devet stotina eura), kao i 100 eura (stotinu eura) ukupno na ime troškova postupka.

➤ ***Milićević protiv Crne Gore*** (predstavka br.27821/16, presuda od 6. novembra 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je povreda prava na poštovanje privatnog života u smislu člana 8 Konvencije, jer država nije spriječila napad na podnosioca predstavke od strane mentalno oboljelog lica, kojeg rizika je policija bila svjesna.

Podnosilac predstavke je napadnut u februaru 2013.godine u njegovom kafiću od strane lica X, koji mu je pri tom nanio povrede glave. Prethodno mu je prijetio, zbog čega ga je podnosilac predstavke prijavio policiji nekoliko dana prije napada. Lice X je zatim uhapšeno, krivično gonjeno i određeno mu je obavezno psihijatrijsko liječenje. Pored navedenog, lice X je oglašeno krivim i za nanošenje lakih tjelesnih povreda drugom čovjeku kojeg je napao nožem četiri mjeseca prije napada na podnosioca predstavke.

Ispitujući okolnosti predmeta, Evropski sud je utvrdio da je policija bila obaviještena o prijetnjama i da je morala biti svjesna mogućnosti da će se dogoditi napad. Iako prijetnja sama po sebi možda nije zvučala preozbiljno, trebalo ju je sagledati u kontekstu drugih činjenica. Evropski sud je smatrao da su u obzir morale biti uzete činjenice da je lice X neposredno prije napada na podnosioca predstavke napustio bolnicu iako je nadležni ljekar smatrao da mu je bilo potrebno da nastavi sa bolničkim liječenjem, kao i kada je podnosilac predstavke prijavio policiji lice X zbog prijetnji, policija već bila

svjesna da je on napadao i druge ljude, jer su često o tome dobijali izvještaje. Posljednji takav napad bio je šest dana nakon što je lice X napustilo bolnicu suprotno preporuci doktora. Iako je protiv lica X zbog tog napada podignuta optužnica, nikakve radnje nisu preduzete u cilju hospitalizacije lica X sve dok se nije desio napad na podnosioca predstavke. Evropski sud je u konačnom utvrdio da su u ovom predmetu nadležni organi prekršili pozitivne obaveze u smislu člana 8 Konvencije, time što nisu preduzele dovoljne mjere da zaštite privatni život podnosioca predstavke.

Presudom je Crna Gora obavezana da plati podnosiocu predstavke iznos od 4.500,00 eura (četiri hiljade i pet stotina eura) na ime naknade nematerijalne štete, kao i iznos od 3.000,00 eura (tri hiljade eura) na ime troškova postupka.

2. Odluke o neprihvatljivosti

➤ *Bulatović protiv Crne Gore* (predstavka br. 46600/12, odluka od 1. februara 2018.godine).

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 Konvencije zbog dužine trajanja građanskih postupaka koji se tiču radnog spora.

Tokom postupka pred Evropskim sudom, podnosilac predstavke je propustio da dostavi odgovor na izjašnjenje Kancelarije zastupnika, kao i da odgovori na dopis Registra Evropskog suda u pogledu zahtjeva za pravično zadovoljenje. Polazeći od odredbi člana 37 stav 1 (a) Konvencije, Evropski sud je utvrdio da podnosilac predstavke ne namjerava da dalje učestvuje u postupku, zbog čega je smatrao da više nije opravdano nastaviti sa ispitivanjem predstavke, te je odlučio da skine predstavku sa liste predmeta.

➤ *Backović protiv Crne Gore* (predstavka br. 65191/16, odluka od 1. marta 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda člana 6 Konvencije, odnosno prava na pristup sudu, obzirom da je Vrhovni sud odbio da ispita meritum žalbi podnositeljke predstavke.

Nakon izjašnjenja Kancelarije zastupnika na predstavku, podnosilac predstavke je obavijestio Evropski sud da želi da povuče predstavku, zbog čega je Evropski sud odlučio da skine predstavku sa liste predmeta u smislu člana 37 stav 1(a) Konvencije.

➤ ***Bakić protiv Crne Gore*** (predstavka br. 50419/07, odluka od 19. aprila 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je navodna povreda člana 6 i 13 Konvencije zbog dužine trajanja sedam postupaka podnosioca predstavke pred domaćim sudovima, kao i zbog nedostatka djelotvornog pravnog lijeka u tom smislu. Podnosilac predstavke se žalio u smislu člana 6 Konvencije i na odbijanje domaćih sudova da ispituju meritum njegove tužbe za pravično zadovoljenje, koja je podnijeta zbog dužine trajanja postupaka.

U postupku odbrane pred Evropskim sudom, Kancelarija zastupnika je ukazala da su sporni postupci ili okončani ili bili u prekidu u momentu dostavljanja predstavke Evropskom sudu, odnosno u momentu komuniciranja predstavke Vladi na izjašnjenje. Navedene informacije podnosilac predstavke nije dostavio Evropskom sudu, iako su one bile od značaja za pravilno odlučivanje u ovom predmetu. Iz tih razloga, Evropski sud je ustanovio da je predstavka neprihvatljiva u skladu sa članom 35 stav 3 i 4 Konvencije, zbog zloupotrebe prava na podnošenje pojedinačne predstavke.

➤ ***Vujić protiv Crne Gore*** (predstavka br. 21712/16, odluka od 21.juna 2018.godine)

Predstavka je podnijeta zbog navodne povrede prava na obrazloženu presudu u smislu člana 6 stav 1 Konvencije i povrede prava na zaštitu imovine iz člana 1 Protokola 1 Konvencije. Osnov za pokretanje predstavke je bio građanski spor između fizičkih lica zbog ništavosti ugovora o zakupu poslovnog prostora zbog postojanja privremene mjere.

Analizirajući okolnosti predmetnog slučaja, Evropski sud je utvrdio da je poslovni prostor koji je bio predmet spora, na osnovu presude domaćih sudova vraćen podnosiocu predstavke u novembru 2017.godine, zbog čega okolnosti na koje se žalio podnosilac predstavke više ne postoje. Takođe, imajući u vidu činjenicu na koju je Kancelarija zastupnika ukazala u svojim izjašnjenjima, da je podnosilac predstavke u drugom građanskom postupku povukao zahtjev za naknadu materijalne štete, pri čemu je istu naknadno potraživao od države Crne Gore pred Evropskim sudom, utvrđeno je da je tom radnjom podnosilac predstavke spriječio domaće sudove da odlučuju o njegovom zahtjevu. Iz svih navedenih razloga, u konačnom je utvrđeno da je žalbama podnosioca predstavke adekvatno i u dovoljnoj mjeri udovoljeno, zbog čega je odlučio da izbriše predstavku sa liste predmeta obzirom da je na osnovu okolnosti predmeta zaključio da je stvar razriješena u smislu člana 37 stav 1 podstav (b) Konvencije.

➤ *Ivanović i Daily Press d.o.o. protiv Crne Gore (predstavka br. 24387/10, odluka od 28. juna 2018.godine)*

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 10 Konvencije (sloboda izražavanja). Podnosioci predstavke su se žalili da je građanskom presudom koja je donijeta protiv njih povrijeđena njihova sloboda izražavanja. Prvi podnosilac predstavke je novinar i izvršni direktor dnevnih novina, čiji je izdavač drugi podnosilac predstavke.

Nakon napada na prvog podnosioca predstavke u septembru 2007.godine, u narednih nekoliko dana, dnevne novine čiji je on novinar i izvršni direktor su objavile nekoliko članaka u vezi sa tim napadom, u kojima je tadašnji premijer Crne Gore označen kao nalogodavac napada. U tekstovima su iznijete razne optužbe na račun bivšeg premijera i njegove porodice, zbog čega je bivši premijer podnio tužbu Osnovnom sudu u Podgorici za naknadu nematerijalne štete zbog takvih natpisa. Odlučujući po tužbi, Osnovni sud u Podgorici je djelimično presudio u korist tužioca, zaključujući da su njegova čast i ugled povrijeđeni, i naložio je podnosiocima predstavke da ukupno plate tužiocu 20.000,00 eura na ime nematerijalne štete i da objave presudu u dnevnim novinama o svom trošku. U konkretnom, Osnovni sud je utvrdio da su čast i ugled tužioca povrijeđeni izjavama prvog podnosioca predstavke u jednom od tekstova u kojem su tužilac i njegova porodica opisani kao kriminalci, i u kojem su dovedeni u vezu sa organizovanim kriminalom i kriminalnim udruživanjem. U presudi Osnovnog suda je takođe navedeno da sloboda štampe i drugih oblika javnog informisanja, i pravo na dostojanstvo i lična prava moraju biti uravnoteženi. Utvrdio je da djelovi navedenih tekstova nijesu procjene vrijednosti, već činjenične informacije, podložne dokazivanju, koje prethodno treba da budu provjerene ili dokazane, sa ciljem diskreditacije ne samo tužioca već takođe i njegovog privatnog i porodičnog života. U postupku po žalbi, Viši sud u Podgorici je donio presudu u kojoj se u dijelu složio sa stanovištem prvostepenog suda u odnosu na određene tekstove. S druge strane, utvrdio je da dio spornih tekstova predstavlja kritiku situacije u crnogorskom društvu, a samim tim i procjene vrijednosti u kojem smislu se ne može dodijeliti nadoknada, zbog čega je preinačio prvostepenu presudu i dosudio tužiocu iznos od 10.000,00 €.

Analizirajući okolnosti konkretnog predmeta, Evropski sud je istakao da pravo na slobodu izražavanja nije apsolutno i njegovo ostvarivanje ne smije kršiti druga prava koja su zajamčena Konvencijom. U razmatranju ovog pitanja, Evropski sud je utvrdio da su domaći sudovi u svojim presudama prepoznali konflikt između prava na slobodu izražavanja i prava na zaštitu prava i ugleda

drugih. Po nalaženju Evropskog suda, optužbe u tekstovima su bile naročito ozbiljne, kao i da ništa u konkretnom slučaju nije ukazivalo da su podnosioci predstavke nastojali da verifikuju istinu ili pouzdanost iznijetih navoda na visokom nivou u datom momentu. Ispitujući visinu naknade koja je dosuđena od strane domaćih sudova, Evropski sud je našao da su iste u skladu sa njegovom praksom da naknada štete za klevetu mora imati razuman odnos proporcionalnosti u odnosu na pretrpljenu povredu reputacije. Iz tih razloga, Evropski sud je ustanovio da je predstavka očigledno neosnovana u skladu sa članom 35 stav 3 (a) i 4 Konvencije.

➤ ***Bogojević protiv Crne Gore*** (predstavka br. 1409/13, odluka od 6. septembra 2018.godine)

Povod za podnošenje predstavke je povreda člana 6 stav 1 Konvencije zbog dužine trajanja građanskih postupaka i povreda člana 14 Konvencije zbog diskriminacije podnosioca predstavke.

U postupku odbrane pred Evropskim sudom, Kancelarija zastupnika je ukazala da je predstavka podnijeta van roka od šest mjeseci, te da je zbog toga neblagovremena. U konkretnom slučaju, konačna odluka je bila presuda Vrhovnog suda Crne Gore, a ne odluka Ustavnog suda Crne Gore, s obzirom na to da u konkretnom periodu ustavna žalba nije bila djelotvorni pravni lijek. Evropski sud je prihvatio stanovište Kancelarije zastupnika i ustanovio da je podnosilac predstavke bio dužan da predstavku podnese u roku od šest mjeseci od dana donošenja presude Vrhovnog suda, kao konačne odluke u domaćem postupku. Iz tih razloga, predstavka je odbačena kao neprihvatljiva *ratione materiae* u smislu člana 35 stav 3 (a) Konvencije.

➤ ***Romagnoli protiv Crne Gore*** (predstavka br. 11200/15, odluka od 27. septembra 2018.godine)

Predstavka je podnijeta zbog ekstradicije podnosioca predstavke u Sjedinjene Američke Države (SAD), gdje je bio suočen sa doživotnom kaznom zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta, čime je navodno povrijeđen član 3 Konvencije (zabrana mučenja), obzirom na krivičnu sankciju koja mu je prijetila tamo.

Podnosilac predstavke je italijanski državljanin koji je u decembru 2014.godine lišen slobode na aerodromu u Podgorici, po potjernici koju je raspisao Interpol. Na saslušanju kod istražnog sudije Višeg suda u Podgorici, koje je obavljeno u prisustvu prevodioca i advokata, podnosilac predstavke je izjavio da razumije što mu je stavljeno na teret i složio se sa skraćenim postupkom ekstradicije. U

januaru 2015.godine donijeto je rješenje kojim se dozvoljava ekstradicija podnosioca predstavke u Sjedinjene Američke Države, nakon čega je sprovedeno izručenje nadležnim američkim organima.

Prema praksi Evropskog suda, ekstradicija državama u kojima se za određena krivična djela može izreći doživotna kazna zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta, može u određenim okolnostima dovesti do povrede zabrane mučenja, zbog čega su države koje vrše izručenje u obavezi da posebno ispituju takve okolnosti i pribave određene garancije prije nego izvrše izručenje traženog lica. Predstavka je 23. oktobra 2017.godine dostavljena na izjašnjenje Kancelariji zastupnika. U postupku pripremanja odbrane, Kancelarija zastupnika je došla do podatka da je podnosilac predstavke, nakon ekstradicije u SAD, pred nadležnim sudom priznao krivicu, nakon čega je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 48 mjeseci, pri čemu je izašao na slobodu 8. septembra 2017.godine. Navedene podatke punomoćnik podnosioca predstavke nije predočio Evropskom sudu u predstavci, niti bilo kojim dopisom nakon toga. Štaviše, u svom odgovoru na izjašnjenje Kancelarije zastupnika, punomoćnik podnosioca predstavke je istakao kako u momentu podnošenja predstavke nije mogao da zna ishod postupka u SAD-u, zbog čega navedene činjenice nemaju uticaj na osnovanost predstavke.

Evropski sud je u svojoj odluci podsjetio da su u skladu sa Pravilom 47 stav 7 Pravilnika Suda, podnosioci predstavke dužni obavještavati Sud o svim okolnostima od značaja za predstavku. Nepotpune, a samim tim i pogrešne informacije, mogu da dovedu do zloupotrebe prava na predstavku, naročito ukoliko se informacija tiče same suštine predmeta, a nema dovoljnog objašnjenja za neotkrivanje tih informacija. Obzirom na značaj pomenutih informacija, a naročito da je podnosilac predstavke osuđen na 48 mjeseci zatvora, te da je u momentu dostavljanja predstavke Kancelariji zastupnika već bio na slobodi, Evropski sud je smatrao da je ponašanje podnosioca predstavke bilo u suprotnosti sa svrhom prava na pojedinačnu predstavku kako je predviđeno članom 34 Konvencije. Shodno tome, odlučio je da odbaci predstavku u cjelosti zbog zloupotrebe prava na predstavku na osnovu člana 35 stav 3 i 4 Konvencije.

V POSTUPAK IZVRŠENJA PRESUDA EVROPSKOG SUDA

Uspješno sprovođenje izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava je test za sistem zaštite ljudskih prava i važan faktor kojeg Evropska unija prati kada je u pitanju napredovanje u pregovaračkom procesu u poglavljima 23. i 24. U skladu sa tim, Kancelarija zastupnika ulaže ogromne

napore kako bi ispunila sve zahtjeve, odnosno standarde, koje od nas kao države zahtijeva Komitet ministara prilikom izvršavanja presuda Evropskog suda.

Crna Gora je lider u odnosu na zemlje u regionu kada je u pitanju izvršenje presuda Evropskog suda. Od prvih odluka i presuda donijetih u odnosu na Crnu Goru, izvršeno je više od **90 %** i po tome je naša država u rangu sa zemljama sa razvijenom demokratijom i dugom tradicijom u poštovanju ljudskih prava.

Postojanje dijaloga između država članica Savjeta Evrope i Komiteta ministara je od posebnog, odnosno najvećeg značaja prilikom izvršenja presuda Evropskog suda, a to se odvija upravo preko nacionalnih koordinatora, što je za Crnu Goru u konkretnom slučaju Kancelarija zastupnika. Ozbiljan i savjestan pristup Kancelarije zastupnika je prepoznat od strane Komiteta ministara, a posebno Odjeljenja za izvršenje presuda Evropskog suda, što se i ogleda kroz broj zatvorenih predmeta, koji podaci će biti iznijeti u nastavku Izvještaja.

U vezi sa prethodno navedenim, prateći princip supsidijarnosti i slovo Konvencije, odgovornost za izvršenje presuda leži na državama. Nadgledanje izvršenja potpada pod kolektivnu odgovornost država članica Savjeta Evrope u okviru Komiteta ministara.

Još od Konferencije održane na visokom nivou, u Interlakenu 2010.godine, pa sve preko Konferencija održanih na visokom nivou u Izmiru, Brajtonu, Briselu i Kopenhagenu, nakon kojih su donijete deklaracije, osnovne preporuke su da su podrška i efikasno sprovođenje presuda koje je donio Evropski sud od suštinskog značaja za kredibilitet i djelotvornost sistema Konvencije, da je neophodna zajednička odgovornost svih aktera u procesu kako bi se osiguralo izvršenje presuda na nacionalnom nivou i da je nužno postojanje konstruktivnog dijaloga između onih koji su sposobni da pruže rješenja za identifikovane probleme, što podrazumijeva izvršnu i sudsku nacionalnu vlast.

Kopenhaška deklaracija je potvrdila prethodno ustanovljena stanovišta i utvrdila da efikasno sprovođenje izvršenja presuda zahtijeva angažovanje najviših nacionalnih institucija, odnosno vlade, parlamenta, svih javnih funkcionera, sudija, tužilaca, civilnog društva i pravne struke.

Primarna uloga Komiteta ministara kao međudržavnog političkog tijela, prema članu 46 Konvencije jeste da nadgleda primjenu, odnosno izvršenje presuda Evropskog suda na nacionalnom nivou kroz svoje usvojene metode rada koji se zasnivaju na potrebi jačanja principa supsidijarnosti i jačanja transparentnosti procesa. U tom smislu, tokom postupka izvršenja obaveza države je da dostavi formalne Akcione planove i izvještaje Komitetu u određenim rokovima. Akcioni planovi moraju biti

javni, čime se naglašava transparentnost rada samog Komiteta ministara na način što se liste sa predmetima koji se detaljno ispituju na tekućem sastanku objavljuju ranije, odnosno na kraju prethodno održanog sastanka, dajući na taj način zainteresovanim licima ili institucijama dovoljno vremena za intervenciju.

U vezi sa navedenim, u zavisnosti od okolnosti samog slučaja i zaključaka Evropskog suda, postoje tri vrste mjera koje se eventualno mogu preduzeti od strane države, kako bi se pristupilo izvršenju presude Evropskog suda. **Prva mjera** se odnosi na isplatu pravičnog zadovoljenja koje Evropski sud može da dosudi na ime materijalne i/ili nematerijalne štete. Pored navedenog, može dosuditi i sudske i ostale troškove koje je oštećena strana snosila. **Druga mjera** jeste preduzimanje individualnih mjera, kojima je cilj da se oštećena strana, koliko god je to moguće, vrati u isto stanje u kome je bila prije nego što je nastupilo kršenje prava po Konvenciji. **Treća mjera** su opšte ili generalne mjere, koje se mogu usvojiti radi sprječavanja novih povreda ljudskih prava, sličnih onima koje su ustanovljene u konkretnoj presudi, kao i radi prekida kontinuiranih kršenja prava po Konvenciji.

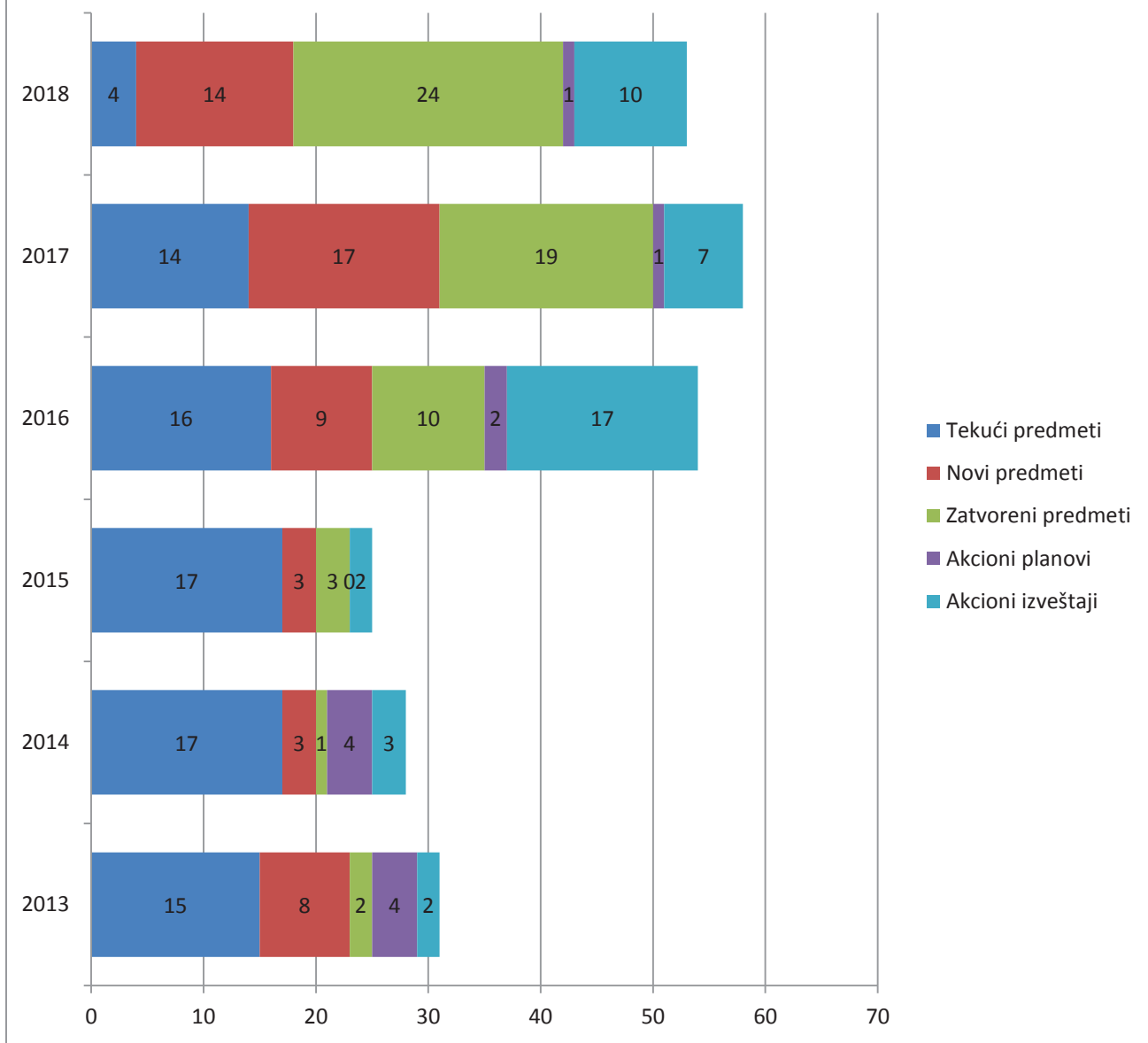
Koje će mjere biti sprovedene, zavise isključivo od države, pod uslovom da su mjere u skladu sa zaključcima utvrđenim u presudi Evropskog suda. Navedeno održava slobodu izbora i odgovora supsidijarnoj prirodi Konvencijskog sistema.

Kada presuda postane pravosnažna, dostavlja se Komitetu ministara, koji kontinuirano vrši nadzor nad njenim izvršenjem na „DH“ sastancima. Pri nadzoru nad izvršenjem Komitetu posebno pomaže Odjeljenje za izvršenje presuda Evropskog suda, koje je zaduženo za sve komunikacije sa svim akterima koji su uključeni u postupak. U tom smislu svaka država je dužna da po donošenju presude u kojoj je utvrđena povreda nekog konvencijskog prava dostavi Akcioni izvještaj, koji predstavlja izvještajno izjašnjenje države o preuzetim mjerama u cilju izvršenja predmetne presude Evropskog suda. Ako Odjeljenje za izvršenje smatra da su sve potrebne mjere preduzete, on predlaže Komitetu ministara da se okonča postupak. Ukoliko se Komitet ministara saglasi, on donosi zaključnu rezoluciju kojom zaključuje predmet.

U nastavku je predstavljen pregled konačnih Rezolucija koje je donio Komitet ministara Savjeta Evrope na sastancima tokom 2018.godine, u kojoj je u odnosu na Crnu Goru zatvoreno ukupno **17** (sedamnaest) predmeta:

- *Stanka Mirković i drugi protiv Crne Gore, 14.02.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)51,*
- *Radunović i drugi protiv Crne Gore, 21.02.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)64,*
- *Vučinić protiv Crne Gore, 04.04.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)132,*
- *Dimitrijević protiv Crne Gore, 04.04.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)132,*
- *Nedić protiv Crne Gore, 18.04.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)165,*
- *Sinex DOO protiv Crne Gore, 18.04.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)165,*
- *Randelović i dr. protiv Crne Gore, 20.09.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)331*
- *Rajak protiv Crne Gore, 03.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)365,*
- *Montemlin Šajo protiv Crne Gore, 03.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)365,*
- *Novaković protiv Crne Gore, 03.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)365,*
- *Arčon i drugi protiv Crne Gore, 03.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)365,*
- *Alković protiv Crne Gore, 17.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)384,*
- *Antović i Mirković protiv Crne Gore, 17.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)385,*
- *Tripčevići protiv Crne Gore, 17.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)386,*
- *Kešeljić protiv Crne Gore, 17.10.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)387,*
- *Brajović i drugi protiv Crne Gore, 06.12.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)435,*
- *Jasavić protiv Crne Gore, 12.12.2018.god., Rezolucija broj CM/ResDH(2018)450,*

Pregled postupka izvršenja presuda protiv Crne Gore

Kada su u pitanju predmeti *Kips DOO i Drekalović protiv Crne Gore*, *Lekić protiv Crne Gore*, *Milićević protiv Crne Gore*, Akcioni planovi i izvještaji za iste su tokom 2018.godine dostavljeni Komitetu ministara. Međutim, pošto se radi o tekućim predmetima, njihovo zatvaranje će uslijediti tokom 2019.godine.

Posebnu pažnju predstavlja izvršenje presude u predmetu *Siništaj i dr. protiv Crne Gore* (predstavka broj 1451/10, presuda od 24.11.2015.godine) koji se još uvijek nalazi u fazi razmatranja pred Komitetom ministara. U ovom predmetu je urađen i podnijet Akcioni plan nadzornom Komitetu na ocjenu i razmatranje još tokom 2016.godine, nakon čega su podnijete i dopune tokom 2017. i 2018. godine, sa ažuriranim podacima koji se odnose na radnje koje su preduzete od strane nadležnog državnog tužilaštva. Kako se radi o povredi apsolutnog prava predviđenog članom 3 Konvencije (zabrana mučenja), gdje je utvrđena povreda zbog neefikasne i nedjelotvorne istrage, u konkretnom slučaju mjere koje su preduzete od strane nadležnih državnih tužilaštava još uvijek nisu ocijenjene kao dovoljne, pa shodno tome i nije došlo do zatvaranja navedenog predmeta i donošenja konačne rezolucije.

Prethodno navedeni podatak od 17 zatvorenih predmeta tokom 2018. godine je posljedica velikog zalaganja i posvećenog rada Kancelarije zastupnika kao nacionalnog koordinatora prilikom izvršavanja donijetih presuda. Rezultat toga jeste činjenica da se Crna Gora u pogledu izvršavanja međunarodnih obaveza po presudama Evropskog suda kotira ispred mnogih država zapadne Evrope. Prethodno je prepoznato i od strane mnogih relevantnih međunarodnih institucija, a naročito predstavnika iz Savjeta Evrope, Evropskog suda za ljudska prava i Evropske Unije.

Međutim i pored toga što je prethodna godina bila uspješna po ovom pitanju, potrebno je skrenuti pažnju da se u određenom broju predmeta Kancelarija zastupnika suočava sa poteškoćama prilikom pribavljanja neophodnih podataka koji se moraju proslijediti Komitetu ministara u cilju ispunjavanja Konvencijom preduzetih obaveza naše države. Pojedini državni organi često dostavljaju nepotpune podatke ili kasne sa dostavljanjem istih, zbog čega se nameće utisak nedostatka dovoljnog razumijevanja o radnjama koje se moraju preduzeti prilikom izvršavanja određenih presuda Evropskog suda i značaja istih. Na ovaj problem je ukazano i u prošlogodišnjem izvještaju, pa je u tom smislu pristupljeno određenoj vrsti edukacije zaposlenih u organima uprave. Navedeno (ne) postupanje državnih organa u krajnjem ne utiče na kvalitet dostavljenih Akcionih izvještaja i planova, jer uz veliki napor i posvećeno angažovanje svih zaposlenih, Kancelarija zastupnika svoje obaveze izvršava u propisanim rokovima. U vezi sa tim, Komitet ministara nije stavio ni jedan predmet izvršenja presuda protiv Crne Gore pod pojačanim nadzorom.

Kada su u pitanju postupci izvršenja po osnovu prijateljskog poravnanja ili jednostranih - unilateralnih deklaracija, postupak izvršenja se sastoji jedino i isključivo od ispunjenja onih uslova na

koje je država pristala prilikom prihvatanja prijateljskog poravnanja, a što je sve unijeto u tekst deklaracije o prijateljskom poravnanju.

Na kraju, uloga i odgovornost glavnih aktera u izvršenju presuda Evropskog suda je od presudnog značaja. Pojačano angažovanje svih tih faktora vodi ka smanjenju broja predmeta koji čekaju na izvršenje kao i povećanju standarda poštovanja ljudskih prava. Kako je nekadašnji predsjednik Evropskog suda za ljudska prava Din Spilman istakao u jednom od svojih izlaganja: *”Sistem Konvencije nije ograničen na ono što se događa u Strazburu.[...] Njegovoj djelotvornosti najviše doprinose kombinovane i koordinisane akcije mnoštva aktera.”* U tom smislu, Crna Gora treba da nastoji da zadrži leadersku poziciju kada je u pitanju izvršenje presuda i da i dalje služi kao primjer svim zemljama članicama Savjeta Evrope.

1. Isplata pravične naknade – kao dio postupka izvršenja

Kada je u pitanju materijalni aspekt izvršenja presuda (u kojima je utvrđena povreda) i odluka Evropskog suda, donijetih po prijateljskim poravnanjima u kojima je dosuđena pravična naknada (nematerijalna i materijalna šteta) i koja je dospjela u izvještajnoj godini, država Crna Gora je iz Budžeta ukupno isplatila iznos od **114.304,01 eura** (*sto četrnaest hiljada, tri stotine četiri eura i jedan cent*) i to

- po osnovu presuda iznos od **99.832,01 eura** (*devedeset devet hiljada, osam stotina trideset dva eura i jedan cent*)
- po osnovu prijateljskih poravnanja iznos od **4.000,00 eura** (*četiri hiljade eura*), a po osnovu jednostranih deklaracija iznos od **10.472,00 eura** (*deset hiljada, četiri stotine sedamdeset dva eura*).

2. Diseminacija presuda i odluka Evropskog suda za ljudska prava

Kancelarija zastupnika nastavlja svoju praksu kada je u pitanju prevođenje svih presuda i odluka donijetih protiv Crne Gore. Naime, po pravosnažnosti presuda i odluka, iste su prevedene od strane Kancelarije zastupnika sa engleskog na službeni jezik i objavljene u „Službenom listu Crne Gore“, sajtu Vrhovnog suda Crne Gore (<http://sudovi.me/vrhs/evropski-sud-esljp/odluke-protiv-crne-gore/>) i u Databazi, koja predstavlja regionalnu bazu presuda Evropskog suda za ljudska prava za Zapadni Balkan (<http://www.ehrdatabase.org/Index>).

Diseminaciji presuda se posvećuje posebna pažnja, a sve u skladu sa preporukama Komiteta ministara koji je posebno naglasio u svojim smjernicama da su države dužne da osiguraju brzu i rasprostranjenu objavu presuda i odluka koje predstavljaju razvoj relevantne prakse, i to bilo u cijelosti ili barem u obliku bitnih sažetaka (zajedno sa odgovarajućim referencama na izvorni tekst) na službenim jezicima. U skladu sa tim, Kancelarija zastupnika objavljene presude i odluke protiv Crne Gore prosleđuje i svim državnim organima koji su učestvovali u donošenju odluka protiv kojih su podnošene predstavke, kako bi isti bili upoznati sa precedentnim pravom Evropskog suda i kako bi evropski pravni standardi bili primijenjeni u svakodnevnom radu svih državnih organa Crne Gore, preduzimajući na taj način sve neophodne korake u cilju preventivnog djelovanja kršenja Konvencije.

VI WEB STRANICA KANCELARIJE ZASTUPNIKA

Kancelarija Zastupnika kao specijalizovana stručna služba Vlade Crne Gore još uvijek nema uređenu i pravilno postavljenu web stranicu. Kako je vizija Kancelarije zastupnika pružanje što kvalitetnije odbrane interesa države Crne Gore u postupcima pred Evropskim sudom i Komitetom ministara kao i upoznavanje kako šire javnosti tako i državnih organa i institucija sa odlukama Evropskog suda za ljudska prava, mišljenjima, preporukama, deklaracijama i svim drugim potrebnim informacijama koje su od značaja za što transparentniji rad same Kancelarije i poboljšanje većeg poštovanja ljudskih prava i sloboda, isto nije moguće predstaviti bez postojanja kvalitetne web stranice.

Potreba za web stranicom uslovljena je sa povećanjem sve većeg obraćanja građana Kancelariji zastupnika radi pružanja potrebnih informacija u vezi podnošenja i obezbjeđivanja obrazaca za podnošenje pojedinačnih predstavki. Posebno ističemo da smo po ovom pitanju jedna od rijetkih zemalja čija Kancelarija zastupnika nema urađenu web stranicu, a što je i tokom određenih sastanaka u Strazburu ukazano od strane predstavnika organa Savjeta Evrope, sa sugestijom da je potrebno u što kraćem roku riješiti ovaj problem.

Savjet Evrope i Evropska Unija su preko „*Fill programa – Horizontalni program za Zapadni Balkan i Tursku*“ obezbijedili novčana sredstva i tehničku podršku za izradu web stranice Kancelarije zastupnika. Radovi na izradi web stranice su krajem 2018.godine započeti, međutim sa istim nije nastavljeno iz razloga što zbog određenih administrativnih prepreka, koje se ogledaju u tome što je postojeći sajt Pravilnikom o Web portalu i podportalima Vlade Crne Gore ("Sl. list Crne Gore", br.

45/14 od 24.10.2014.godine) vezan za web sajt Vlade Crne Gore. Ovo je promjenljiva kategorija, u kom smislu je neophodno preduzeti izmjene i dopune Pravilnika na način koji bi omogućio izradu i funkcionisanje web stranice Kancelarije zastupnika.

VII AKTIVNOSTI ZASTUPNIKA NA AFIRMACIJI LJUDSKIH SLOBODA I PRAVA I PREVENCIJI NJIHOVOG KRŠENJA NA NACIONALNOM NIVOU

Na početku ovog Izvještaja je istaknuto da je jedna od nadležnosti i obaveza Kancelarije zastupnika i samog Zastupnika preduzimanje aktivnosti na afirmaciji ljudskih prava i osnovnih sloboda i prevenciji njihovog kršenja na nacionalnom nivou od strane državnih organa, a u smislu tumačenja Konvencije.

Za svaki nacionalni pravni sistem država, Visokih strana ugovornica Savjeta Evrope je od posebne važnosti da se u oblasti ljudskih prava, praksa njihovih pravosudnih institucija u najvećoj mogućoj mjeri usklađuju sa praksom Evropskog suda u Strazburu. Imajući to na umu, posebno svjesni važnosti usaglašavanja prakse domaćih sudova sa praksom Evropskog suda, kao i značaja pravilne primjene standarda koje Evropski sud utvrđuje kroz svoje presude, Kancelarija zastupnika vrlo posvećeno radi na afirmaciji ljudskih prava i sloboda, nastojeći da svojim radom i aktivnostima preventivno djeluje. Kroz svoja učešća na raznim skupovima održanim u našoj državi i inostranstvu, Zastupnik kontinuirano ukazuje na važnost postojanja dijaloga i njegov esencijalan značaj za postizanje rezultata.

U nastavku su predstavljene najznačajnije aktivnosti Kancelarije zastupnika.

1. Učešće na seminarima, konferencijama i obukama na nacionalnom nivou

- 01. i 02.02.2018.godine, Trening za zaposlene u instituciji Ombudsmana u okviru projekta „*Jačanje institucionalnih kapaciteta ombudsmana za nadzor nad sektorom bezbjednosti*“. Trening održan u organizaciji CEDEM-a, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Njemačke ambasade. Zastupnica je održala predavanje na temu „*Mjere tajnog nadzora sa stanovišta sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava*“. Hotel „Palas“, Petrovac.
- 12.02.2018.godine, Seminar „*Mjere za obezbjeđenje prisustva okrivljenog za nesmetano vođenje krivičnog postupka sa aspektima EKLJP i prakse ESLJP u Strazburu*“. Zastupnica imala izlaganje na temu „*Standardi Evropskog suda za ljudska prava po pitanju prava na slobodu i sigurnost* –

relevantna sudska praksa”, u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu, Hotel “Verde”, Podgorica.

- 22. i 23.02.2018.godine, Okrugli sto Vrhovnog suda Crne Gore i AIRE centra iz Londona, “*Pravo na pristup sudu i pravo na obrazloženu presudu*”, hotel Bianca, Kolašin.
- 07.03.2018.godine, Konferencija „*Kodifikacija građanskog prava u Crnoj Gori – predstavljanje osnovnog koncepta i iskustava u regionu*“, održana u Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti u saradnji sa AIRE centrom, Ministarstvom pravde, CANU i Britanskom ambasadom.
- 24.04.2018.godine, Radionica „*Promovisanje tolerancije i prevencija govora mržnje u medijima*“, u organizaciji OSCE i Agencije za elektronske medije Crne Gore. Zastupnica održala predavanje na temu „*Praksa Evropskog suda za ljudska prava u pogledu promovisanja tolerancije i prevencije govora mržnje – test proporcionalnosti i studija relevantnog za medije-prezentacija i diskusija*“, hotel „Hilton“, Podgorica.
- 04.05.2018.godine, Konferencija “*Nekažnjivost sa aspekta prakse Evropskog suda za ljudska prava*”, u organizaciji Građanske alijanse i Holandske vlade, hotel “Centre Ville”, Podgorica.
- 14.05.2018.godine, Seminar “*Pravo na djelotvoran pravni lijek, ustavna žalba i dejstvo odluka Ustavnog suda po istoj*” predavanje zastupnice na temu “*Djelotvornost ustavne žalbe u nacionalnom pravnom sistemu Crne Gore kroz odluke suda u Strazburu*” u organizaciji Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu.
- 27.06.2018.godine, Radionica „*Promocija tolerancije i prevencija govora mržnje u medijima*“, održana u organizaciji OSCE i Agencije za elektronske medije Crne Gore. Zastupnica imala izlaganje na temu „*Izazovi prilikom definisanja govora mržnje; Praksa Evropskog suda za ljudska prava u pogledu promovisanja tolerancije i prevencije govora mržnje – test proporcionalnosti – član 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima – prezentacija i diskusija*“. Hotel „Budva“, Budva.
- 05 i 06.07.2018.godine, Okrugli sto “*Sloboda izražavanja*” u organizaciji AIRE centra iz Londona i Vrhovnog suda Crne Gore.
- 25.07.2018.godine, zastupnica bila član Komisije za simulaciju suđenja u kojoj su učestvovali studenti sa pravnih klinika Univerziteta Donja Gorica i Univerziteta Mediteran. Simulacija suđenja održana na Fakultetu Mediteran, Podgorica.

- 06-09.09.2018.godine, Skup „*Global Sustainability Network*“ i Konferencija „Naša održiva budućnost“, zastupnica učestvovala na panelu sa temom „*Slavery and organ trafficking in human beings and National Anti – Trafficking Coordinator*“, hotel „Regent“ Porto Montenegro, Tivat.
- 08.10.2018.godine, Seminar Centra za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu „*Pravo na djelotvoran pravni lijek, ustavna žalba i dejstvo odluka Ustavnog suda po istoj*“. Zastupnica održala predavanje na temu „*Djelotvornost ustavne žalbe u nacionalnom pravnom sistemu Crne Gore kroz odluke suda u Strazburu*“, hotel „Palada“, Podgorica.
- 31.10.2018. – 01.11.2018.godine, Okrugli sto „*Nasilje u porodici – Evropska konvencija o ljudskim pravima i mjerodavno crnogorsko zakonodavstvo i praksa*“, u organizaciji Vrhovnog suda Crne Gore i AIRE centra iz Londona, hotel „Avala“, Budva.
- 23.11.2018.godine, Konferencija Vrhovnog suda Crne Gore i AIRE centra iz Londona, „*Izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru*“ – predstavljanje Analize, na kojoj je radio Vrhovni sud Crne Gore i Kancelarija zastupnika, hotel „Hilton“, Podgorica.
- 10.12.2018.godine, Proslava međunarodnog dana ljudskih prava na Pravnom fakultetu UCG. Konferencija „*Zaštita ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori*“. Zastupnica imala izlaganje na temu „*Djelotvorna zaštita od nasilja nad ženama u svijetlu Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama*“.

1.1. „Horizontalni program za Zapadni Balkan i Tursku“

Kao dugogodišnji partner Savjeta Evrope i Evropske unije kroz „*Horizontalni program za Zapadni Balkan i Tursku*“, Kancelarija zastupnika je ostvarila plodotvornu saradnju sa ovim međunarodnim institucijama. U maju 2016. godine započet je trogodišnji zajednički program u ogranizaciji Evropske Unije i Savjeta Evrope - „*Horizontalni program za Zapadni Balkan i Tursku*“, sa ciljem da se korisnici ovog programa kroz niz obuka i drugih metoda rada upoznaju sa standardima evropskih institucija u okviru procesa proširenja Evropske Unije. Kancelarija zastupnika je od samog početka sprovođenja Horizontalnog programa imala izuzetnu saradnju sa programskom Kancelarijom Savjeta Evrope u Podgorici, gdje je od strane Evropske Unije i Savjeta Evrope prepoznata kao značajan i kredibilan partner u unapređenju i primjeni standarda Konvencije i sudske prakse Evropskog suda, kako kroz formu predavača i edukatora na obukama, tako i samog učešća u istim.

U tom smislu održan je veliki broj seminara, obuka, konferencija i okruglih stolova, stremeći svojim učešćem zajedničkom cilju usmjerenom ka jačanju pravosudnih institucija i vladavine prava, čime se željelo osigurati bolje poštovanje ljudskih prava za građane Crne Gore i osobe pod njenom jurisdikcijom. U tom pogledu, zastupnica je u svojstvu predavača sa savjetnicima iz Kancelarije učestvovala na sledećim skupovima u okviru navedenog projekta.

- 15.01.2018.godine, *“Obuka na temu istrage, dokumentovanja i procesuiranja predmeta mučenja i nečovječnog postupanja”*, hotel „Hilton“, Podgorica.
- 23-24.01.2018.godine, *„Obuka o zabrani mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja i kažnjavanja“*, hotel „Budva“, Budva.
- 07-08.02.2018.godine, *“Radionica na temu primjene Evropske konvencije o ljudskim pravima u praksi upravnih sudova – razmjena regionalnog iskustva”*, hotel “Budva”, Budva.
- 09-10.02.2018.godine, *“Obuka za advokate o primjeni člana 5 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama”*, na kojoj je zastupnica imala izlaganje na temu *“Standardi Evropskog suda za ljudska prava po pitanju prava na slobodu i sigurnost – relevantna sudska praksa”*, hotel “Splendid”, Bečići.
- 14.02.2018.godine, Radni sastanak *„Analiza o djelotvornosti istraga u slučajevima zlostavljanja u Crnoj Gori“*. Predstavljanje Analize Akcije za ljudska prava pod pokroviteljstvom Savjeta Evrope i Evropske unije u okviru Horizontal programa.
- 09.03.2018.godine, Konferencija *“Ujednačenost sudske prakse u radu crnogorskih sudova”*, hotel “Hilton”, Podgorica.
- 26.03.2018.godine, Okrugli sto *“Reforma pravosuđa u Crnoj Gori - dostignuća, izazovi i perspektive”*, hotel “Hilton”, Podgorica.
- 05-06.06.2018.godine, Obuka na temu *“Pravo na obrazloženu presudu u svijetlu prakse Evropskog suda za ljudska prava”*, u sklopu projekta *“Borba protiv zlostavljanja i nekažnjivosti i unapređenje primjene sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnom nivou”*, hotel “Bianca”, Kolašin.
- 03.07.2018.godine, Pilot pravna klinika: *“Zabrana mučenja i drugih oblika nečovječnog postupanja i kažnjavanja u kontekstu člana 3 EKLJP”*. Zastupnica imala predavanje na temu *“Praksa ESLJP u odnosu na Crnu Goru u vezi sa članom 3 EKLJP – Obaveza izvršavanja odluka ESLJP”*.

- 02.07.2018.godine, Seminar “*Ujednačenost sudske prakse u radu crnogorskih sudova*”, u organizaciji Programске kancelarije Savjeta Evrope, Evropske Unije i Vrhovnog suda Crne Gore, hotel „Hilton“, Podgorica.
- 15.10.2018.godine, Sastanak organizovan od strane Vrhovnog suda Crne Gore u saradnji sa Programskom kancelarijom Savjeta Evrope na temu „*Harmonizacija sudske prakse u radu crnogorskih sudova (sa fokusom na čl.6 (1) i 14 Evropske konvencije o ljudskim pravima)*“, hotel „Hilton“, Podgorica.
- 28-29.11.2018.godine, Konferencija “*Pravo na suđenje u razumnom roku u okviru člana 6 Evropske konvencije o ljudskim pravima*”, hotel „Mediteran“, Bečići.
- 12-13.12.2018.godine, Konferencija „*Zaštita prava na suđenje u razumnom roku i pravni lijekovi u upravnom sporu*“. Zastupnica imala izlaganje na temu „*Obaveza izvršenja odluka Evropskog suda za ljudska prava*“, hotel „Budva“, Budva.
- 24.-25.12.2018.godine, Obuka „*Pravo na suđenje u razumnom roku u upravnom postupku*“. Zastupnica održala predavanje na temu „*Obaveza izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava*“, hotel „Centre Ville“, Podgorica.

1.2 Sekundiranje savjetnika Kancelarije zastupnika u okviru „Horizontalnog programa za Zapadni Balkan i Tursku“

Kao jedan od pod-programa „*Horizontalnog programa za Zapadni Balkan i Tursku*“ do maja 2019.godine sprovodi se „*FILL program*“. U okviru ovog programa, Evropska Unija i Savjet Evrope su preko svojih programskih kancelarija u Podgorici obezbijedili i valorizovali praktičnu obuku u institucijama Savjeta Evrope za 2 samostalna savjetnika I iz Kancelarije zastupnika. S tim u vezi, samostalni savjetnici I, Vanja Radević i Ivo Šoć, koji se bave poslovima pripreme predmeta koji se vode pred Evropskim sudom za ljudska prava, izvršenjem presuda tog Suda donijetih protiv Crne Gore i drugim stručnim poslovima iz nadležnosti Kancelarije zastupnika, su u periodu od 11.oktobra do 22.decembra 2018.godine bili angažovani u Odjeljenju za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu.

Navedena praktična obuka predstavljala je izuzetnu priliku da se službenici ove Kancelarije upoznaju sa metodama rada institucije koja je nadležna za nadgledanje izvršenja presuda Evropskog suda za ljudska prava, što je u značajnom doprinijelo unapređenju rada same Kancelarije zastupnika i

ukupnog položaja pred Odjeljenjem za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava Komiteta ministara Savjeta Evrope.

2. Učešće na međunarodnim i regionalnim konferencijama

Pored učešća zastupnice na brojnim međunarodnim konferencijama u inostranstvu, koje će biti predstavljene u nastavku, zastupnica je u sklopu svojih redovnih radnih aktivnosti prisustvovala redovnom zasjedanju Komiteta ministara (CM DH) posvećenom praćenju izvršenja presuda Evropskog suda i to u martu, junu, septembru i decembru. Takođe, zastupnica je krajem juna prisustvovala 89. sastanku Nadzornog komiteta za ljudska prava (CDDH) i Radionici o promociji ljudskih prava starijih osoba.

Pored navedenog, zastupnica je član radne grupe CDDH-EXP, koja radna grupa je posvećena slobodi izražavanja. Sastanak ove radne grupe održan je u aprilu 2018.godine, na kojoj je Zastupnica uzela aktivno učešće.

Dva savjetnika iz Kancelarije zastupnika su članovi radnih grupa CDDH-INST i DH-SYSC-III. Radna grupa CDDH-INST je posvećena civilnom sektoru i nacionalnim institucijama za zaštitu ljudskih prava, čiji sastanci su održani u martu i septembru, dok je sastanak radne grupe DH-SYSC-III koji je bio posvećen praćenju Preporuke Rec(2004)4 o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima u visokom obrazovanju i stručnom usavršavanju, održan u oktobru.

Tokom 2018.godine održan je niz međunarodnih i regionalnih konferencija, i to:

- 27.01.2018.godine, zastupnica je kao član crnogorske delegacije prisustvovala svečanoj sjednici povodom otvaranja sudijske godine Evropskog suda, na poziv predsjednika Suda g-dina Gvida Rajmondija, i učestvovala je u radu seminara "*Autoritet sudstva*", u Strazburu, Francuska.
- 16-17.03.2018.godine, održan je „*Peti regionalni forum o vladavini prava za Jugoistočnu Evropu*“, u organizaciji AIRE Centra iz Londona i Civil Rights Defenders, u Skoplju, Makedonija.
- 11-13.04.2018.godine, održana je Konferencija na visokom nivou „*Nastavak reforme evropskog sistema zaštite prava – uravnoteženiji sistem, snažnija zaštita*“ i usvajanje i potpisivanje političke deklaracije, tzv. Kopenhavske deklaracije, u Kopenhagenu, Danska.
- 17-18.05.2018.godine, održana je Internacionalna konferencija u organizaciji Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Savjeta Evrope. Tema "*International Conference – Equal access to rights guaranteed by ECHR – ending FGM and Forced Marriage*", u Londonu, Velika Britanija.

- 17.05.2018.godine, Regionalna konferencija *“Primjena sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u pravnim postupcima”* u organizaciji Pravnog fakulteta UNION Beograd i RESPE, Beograd, Srbija.
- 01.06.2018.godine, zastupnica je prisustvovala radionici koju je organizovao zastupnik Austrije pred Evropskim sudom na temu *“Place of the Convention in the European and International legal order”*, u Beču, Austrija.
- 11-12.10.2018.godine, održan je Radni sastanak državnih agenata (zastupnika) zemalja članica Savjeta Evrope, u Zagrebu, Hrvatska.
- 21-24.10.2018.godine, održana je Konferencija na visokom nivou *„Razumijevanje različitosti/ljudska prava“*, u Parizu, Francuska.
- 31.10 - 02.11.2018.godine, održana je Ekspertska konferencija na visokom nivou - *“Implementacija Kopenhaške deklaracije“*, u Kokedalu, Danska.
- 15-16.11.2018.godine, održana je Međunarodna konferencija *“Policy for Progress: Ending FGM and Forced Marriage”*, u organizaciji Vlade Ujedinjenog Kraljevstva i Savjeta Evrope, u Londonu, Velika Britanija.

2.1. Susreti zastupnice Crne Gore sa domaćim i međunarodnim ekspertima i sudijama

- 20.03.2018.godine, zastupnica je održala sastanak sa predsjednikom Ustavnog suda Crne Gore, Dragoljubom Draškovićem u Ustavnom sudu Crne Gore. Na sastanku je bilo riječi o značaju implementacije prakse i stavova Evropskog suda u nacionalni pravni sistem.
- 29.05.2018.godine, zastupnica je održala sastanak sa međunarodnim ekspertom iz oblasti ljudskih prava, g-đom Mirjanom Lazarovom Trajkovski, iz Makedonije, i koordinatorkom *„Horizontalnog programa za Zapadni Balkan i Tursku“*, g-đom Ivonu Dragutinović. Povod susreta je bio konstruktivni dijalog povodom izrade Izvještaja o dužini trajanja postupka pred domaćim sudovima, na kojem je radila g-đa Lazarova Trajkovska.
- 13.06.2018.godine, zastupnica je primila novoizabranu sudiju Evropskog suda za ljudska prava g-đu Ivanu Jelić, kojoj je predstavila dosadašnje rezultate Kancelarije zastupnika i poželjela uspješan rad u predstojećem periodu.
- 28.06.2018.godine, u cilju nastavka kvalitetne saradnje sa Ustavnim sudom Crne Gore, zastupnica je imala radnu posjetu tom sudu, gdje je sa predsjednikom i sudijama razgovarala o unapređenju

kapaciteta ovog suda u primjeni pravnih standarda Evropskog suda u postupcima po ustavnoj žalbi. Zastupnica je ovom prilikom upoznala sudije Ustavnog suda sa problematikom sa kojom se suočava u predmetima koji se nalaze u radu Kancelarije.

- 05.10.2018.godine, zastupnica se sastala sa predsjednikom Komore javnih izvršitelja g-dinom Vidakom Latkovićem. Na sastanku je razgovarano na unapređenju Informacionog sistema Komore javnih izvršitelja, a sve u cilju pružanja neophodnih statističkih podataka Kancelariji zastupnika, potrebnih tokom sprovođenja izvršenja presuda.
- 22.11.2018.godine, zastupnica je prisustvovala sastanku sa g-din Robertom Čarterton Diksonom, direktorom programa podrške za Zapadni Balkan u britanskom Ministarstvu vanjskih poslova. Sastanak je održan u rezidenciji N.J.E. Alison Kemp, ambasadorke Ujedinjenog Kraljevstva u Crnoj Gori. Povod održavanja sastanka bio je razmjena iskustava koje je zastupnica stekla u dosadašnjem radu povodom zastupanja u predmetima pred Evropskim sudom i podršci koju bi mogli pružiti eksperti Ujedinjenog Kraljevstva u cilju jačanja vladavine prava.
- 11.12.2018.godine, zastupnica je održala sastanak sa N.J.E. Alison Kemp, ambasadorkom Ujedinjenog Kraljevstva u Crnoj Gori i profesorom Nebojšom Vučinićem, bivšim sudijom Evropskog suda za ljudska prava i timom britanskih eksperata na čelu sa Ninom Tavakoli. Povod sastanka je evaluacija projekta koji Britanska ambasada sprovodi na teritoriji Crne Gore od 2016. godine sa AIRE centrom iz Londona.

3. Predstavljanje Priručnika “*Analiza presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru*”

Jedna od veoma značajnih aktivnosti Kancelarije zastupnika u 2018.godini jeste učešće u izradi Priručnika “*Analiza o izvršenju presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru*” koja je izrađena u saradnji Vrhovnog suda Crne Gore i Kancelarije zastupnika, a uz podršku Britanske ambasade u Podgorici i AIRE centra iz Londona. Izrada ovakvog Priručnika ima za cilj da objedini sudsku praksu Evropskog suda u odnosu na Crnu Goru, da se kroz analizu tih presuda ukaže na nedostatke i prikaže njihov uticaj na domaću sudsku praksu. Priručnik će doprinijeti daljem sprovođenju obuke sudija i drugih nosilaca pravosudnih funkcija i unapređenju ujednačavanja sudske prakse u Crnoj Gori. Priručnik sa Analizom presuda je predstavljen 23.11.2018. godine u Podgorici na Konferenciji održanoj u hotelu “Hilton”, a za njenu izradu zaslužne su sudije Vrhovnog suda Crne

Gore, Miraš Radović i Dušanka Radović, i zastupnica Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, Valentina Pavličić, kao i savjetnici u Vrhovnom sudu i Kancelariji zastupnika.

Osim što je na našem jeziku napisan i štampan u tiražu od 300 primjeraka, ovaj priručnik je preveden i štampan od strane Kancelarije zastupnika na engleskom jeziku, i isti će biti podijeljen učesnicima VI regionalnog pravnog foruma koji će biti održan u martu 2019.godine.

4. Saradnja sa medijima

Odnosi sa javnošću i saradnja sa medijima predstavljaju važan segment u radu Kancelarije zastupnika i promociji zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda na nacionalnom nivou. Saradnjom sa medijima se doprinosi pravilnom i pravovremenom informisanju šire javnosti i svih zainteresovanih građana sa sistemom zaštite ljudskih prava pred Evropskim sudom, standardima koje Evropski sud primjenjuje u svojoj praksi i posljedice te prakse na rad domaćih državnih organa.

Zastupnica je kao predavač učestvovala u radionicama koje su organizovali OSCE i Agencija za elektronske medije Crne Gore, tokom kojih su novinarima neposredno predstavljani standardi i praksa Evropskog suda kada je u pitanju *govor mržnje* u smislu člana 10 Konvencije. Pored navedenog, Kancelarija zastupnika nastavlja da u svom svakodnevnom radu primjenjuje standardne procedure komunikacije sa medijima, što podrazumijeva informisanje javnosti i dostavljanje odgovora na pitanja predstavnika medija o aktivnostima iz nadležnosti Kancelarije zastupnika. Tokom 2018.godine dato je više saopštenja za javnost i intervju za zastupnice štampanim i elektronskim medijima, koji su objavljeni u dnevnim novinama „Pobjeda“, „Vijesti“ i „Dan“, TV „Nova M“(informativne emisije) kao i TV „Vijesti“ gdje je Zastupnica učestvovala u emisiji „Direktno“.

5. Ostale aktivnosti

Tokom izvještajne godine nastavljen je rad na Databazi sudske prakse Evropskog suda na nacionalnim jezicima država regiona, koja predstavlja regionalnu bazu podataka o praksi Evropskog suda za države Crnu Goru, Srbiju, Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, koji projekat se sprovodi u partnerstvu sa AIRE centrom iz Londona. Kao što je poznato cilj projekta je unapređenje kapaciteta za primjenu prakse Evropskog suda pred nacionalnim sudovima u zemljama zapadnog Balkana, razvijanjem elektronskog portala (*One stop shop*) svih presuda Evropskog suda na lokalnim jezicima, sažetaka o činjeničnim i pravnim pitanjima slučajeva pred Evropskim sudom, relevantne prakse

nacionalnih sudova, kao i ekspertskih komentara prakse, kako Evropskog suda tako i nacionalnih sudova.

Nacionalni pravni sistem u Crnoj Gori ne baštini tradiciju pravnih precedenata, kao neposrednog izvora prava, zbog čega su sudijama u Crnoj Gori potrebna specijalistička znanja u ovoj oblasti, što će izvjesno predstavljati izazov i u narednoj fazi euro-integracije Crne Gore. Izazov je tim veći, usljed činjenice da relativno mali broj sudija i tužilaca u Crnoj Gori ima aktivno znanje engleskog ili francuskog jezika na kojem se donose presude Evropskog suda. Stoga se uvođenje baze podataka o praksi Evropskog suda za ljudska prava na regionalnim jezicima čini veoma relevantnim segmentom za prevazilaženje ovog problema.

U cilju sprovođenja novih standarda koje Evropski sud zauzima nastavljena je pismena i usmena komunikacija sa Vrhovnim sudom Crne Gore u cilju preduzimanja mjera kako u oblasti zaštite prava na suđenje u razumnom roku, tako i po drugim pitanjima koja se kao sporna pokazuju u predmetima pred Evropskim sudom, a sve kako bi se slični slučajevi spriječili u budućnosti. Kao rezultat ove komunikacije uslijedile su sjednice predsjednika sudova sa posebnim osvrtom na efikasnost i pravovremenost postupanja sudija.

VIII PREPORUKE ZA PREVENTIVNO UKLANJANJE SLABOSTI UNUTAR PRAVNOG SISTEMA KOJE BI MOGLE BITI POVOD ZA NOVE PREDSTAVKE PROTIV CRNE GORE PRED EVROPSKIM SUDOM

Polazeći od činjenice da se u predstavkama koje se podnose Evropskom sudu ukazuje na određene propuste ili greške koje su počinili domaći državni organi i koje se pritužbe od strane Evropskog suda pokažu opravdanim, za Visoku stranu ugovornicu navedeno predstavlja indikator za određene slabosti unutar pravnog sistema za koji postoji potreba da se sistemski unaprijede i time preventivno uklone slabosti pravnog sistema, koje bi mogle biti povod za nove predstavke protiv Crne Gore pred Evropskim sudom u budućnosti.

Prilikom izvršenja presuda i odluka Evropskog suda primjećuje se, da se najveći dio nacionalnih odluka isključivo temelji na nacionalnim propisima, iako se u inicijalnim aktima pominju određena konvencijska prava. U tom smislu, potrebno je ohrabrivati domaće državne organe, a prije svega domaće sudove, da pored nacionalnih propisa prilikom izrade svojih odluka primjenjuju i konvencijsko pravo obzirom da ono predstavlja izvor prava shodno članu 9 Ustava Crne Gore.

I pored činjenice da se u domaćem pravnom sistemu puno uradilo na poštovanju prava na suđenje u razumnom roku, pred Evropskim sudom i dalje pristiže veliki broj pritužbi koje se odnose i na ovaj aspekt člana 6 Konvencije odnosno na *nerazumnu (prekomjernu) dužinu trajanja sudskih postupaka*. Ovo nameće zaključak da domaći pravosudni sistem u cjelini nije odgovorio potrebama razumnog roka za suđenje, u kom dijelu treba i dalje raditi na podizanju standarda zaštite ovog člana Konvencije na domaćem nivou, na koji način bi preduprijedili buduće povrede pred Evropskim sudom.

U skladu sa odredbama člana 12 stav 3 Uredbe o zastupniku Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava, isplate po osnovu međunarodnih obaveza države Crne Gore se vrše iz sredstava Budžeta Crne Gore za tu namjenu. Kao što je i u ranijim izvještajima Kancelarije zastupnika ukazivano, pojedini državni organi koji su učestvovali u postupcima na nacionalnom nivou i čijim radnjama i propustima je došlo do utvrđivanja povrede konvencijskih prava, nisu u cjelosti upoznati o značaju finansijskih izdataka koji su nametnuti državi. Naime, oni državni organi koji su svojim djelovanjem ili propuštanjem ili nerazumno dužinom vođenja određenih postupaka doveli do povrede Konvencije i obaveze plaćanja pravičnog zadovoljenja podnosiocima predstavki, ne trpe nikakve finansijske posledice, već te troškove snosi država kao cjelina. Posljedica toga je da se od takvih organa i institucija često relativizuje stepen pojedinačne odgovornosti za troškove koji su nastali za državni budžet. Nedovoljna svijest rukovodilaca i službenika tih državnih organa može dovesti do nastavljanja sa istom praksom koja je imala za posledicu povrede konvencijskih prava, i koja neposredno proizvodi štetu Budžetu Crne Gore i strateškim političkim ciljevima naše države, a to je članstvo u Evropskoj Uniji.

Sa ovakvom praksom se i dalje nastavilo i pored činjenica što je Vlada prošle godine usvojila Zaključak o razmatranju mogućnosti za uvođenje modela finansijske odgovornosti državnih organa u čijem je radu došlo do utvrđivanja povrede. Uvođenje ovakvog modela finansijske odgovornosti bi nesumnjivo vodilo ka smanjenju ne samo dužine trajanja određenih postupaka, već i kvalitetnijem rješavanju određenih zahtjeva na nacionalnom nivou što bi u konačnom doprinijelo ukupnoj prevenciji budućih kršenja konvencijskih prava građana Crne Gore. Upravo je praksa drugih država koje su primjenjivale sličan model, pokazala pozitivan efekat i sve veći broj država ugovornica i članica Savjeta Evrope ih je prepoznao, pa su pitanje finansijske odgovornosti iskoristili kao izrazito efikasno sredstvo za podizanje stepena nivoa odgovornosti i profesionalnosti u radu državnih organa.

Imajući u vidu tendenciju porasta iznosa koji su dosuđeni kao pravična naknada po osnovu presuda i odluka Evropskog suda smatram i dalje da bi bilo korisno razmotriti ovu mogućnost i napraviti model direktne finansijske odgovornosti za povrede Konvencije kod domaćih državnih organa.

Osim ovog modela, Kancelarija zastupnika kroz dostavljanje prevedenih presuda i odluka institucijama čiji su organi učestvovali u postupcima u kojima je od strane Suda utvrđena povreda i kroz neposrednu komunikaciju na okruglim stolovima, seminarima, pokušava da približi i ukaže na promjene koje su neophodne da se u radu pojedinih donosilaca na domaćem nivou primijene što sve u ukupnosti predstavlja odgovoran odnos prema obavezama koje stoje pred državnim institucijama.

Određeni predmeti koji su od strane Evropskog suda komunicirani iz oblasti upravne materije ukazuju na sve češće pritužbe građana na povrede raznih aspekata Konvencije u upravnim postupcima (npr. nepostojanje djelotvornog sredstva kojim bi se ubrzao upravni postupak, višestruko vraćanje predmeta na ponovna odlučivanja od strane viših instanci) kako pred organima uprave, tako i u odnosu na upravne sporove pred Upravnim sudom Crne Gore. Tokom izvještajnog perioda donijete su i presude po osnovu predstavki gdje je bila pritužba na rad upravnih organa i gdje je ta povreda i utvrđena i dosuđeno pravično zadovoljenje. I pored činjenice da je u prethodnom periodu ostvaren značajan pozitivan pomak u pogledu efikasnosti i kvaliteta rada javne uprave, rad na ovim predmetima ukazuje da i dalje postoje određeni nedostaci unutar rada organa javne uprave. U radu pojedinih organa javne uprave (posebno organa na lokalnom nivou) ne odlučuje se blagovremeno po pojedinim zahtjevima građana, dugo se vode postupci i nerijetko ne poštuju zakonom utvrđeni rokovi za odlučivanje ili nalozi iz drugostepenih odluka (tzv. „ping-pong“ odlučivanje) što dovodi do povreda načela upravnog postupka i dobre uprave i sve u krajnjem predstavlja osnov za podnošenje pojedinačnih predstavki Evropskom sudu. Treba naglasiti da određeni nedostaci djelotvornosti rada organa uprave za sobom povlače i povredu drugih prava, između ostalog povredu prava na imovinu za koje Evropski sud dosuđuje znatne materijalne iznose. Ukoliko pođemo od ovih činjenica kao i zapažanja koje je Evropski sud iznio u svojim presudama kada je u pitanju djelotvornost određenih pravnih lijekova u upravnom postupku „*da pravni lijekovi čija je djelotvornost od strane Suda priznata u nacionalnom pravnom sistemu nemaju takav karakter kada je u pitanju upravni postupak koji se vodi pred organima uprave i ne mogu se smatrati efektivnim pravnim lijekom u smislu postupaka koji se vode pred različitim upravnim organima*“, ukazuje na potrebu iznalaženja i uvođenja djelotvornog pravnog sredstva-kontrolnog zahtjeva u smislu važećih standarda Evropskog suda. Postojanje,

upotreba i efikasnost ovakvog pravnog sredstva dovela bi do smanjenja dužine trajanja upravnih postupaka na razumnu mjeru i efektivnog upravnog postupka. Prilikom postupanja u predmetima državni službenici organa uprave koji odlučuju po zahtjevima građana treba da u svom radu unaprijede odnos i kvalitet rada, vodeći računa da odluke koje utiču na prava ili interese pojedinaca budu zasnovane na zakonu, jasno i argumentovano obrazložene, da strankama budu razumljive, te u tom smislu potrebno bi bilo intenzivirati rad na obuci i edukaciji državnih službenika u pogledu primjene standarda Evropske konvencije.

Kada je u pitanju zaštita apsolutnih konvencijskih prava poput prava na život i zabrana mučenja, u kojima Evropski sud i Komitet ministara posvećuju posebnu pažnju, u odnosu na našu državu još uvijek nije zatvoren predmet u kome je utvrđena povreda ovog konvencijskog prava (*Siništaj i drugi protiv Crne Gore*, presuda od 25.11.2015.godine), zbog čega je neophodno preduzeti dodatne kontinuirane mjere u cilju prevencije kršenja ovih prava, u kom smislu je uloga državnog tužilaštva od najvećeg značaja.

U izvještajnoj godini Evropskom sudu je podniet i određeni broj predstavki u kojima su iznijete pritužbe od strane lica lišenih slobode po različitim aspektima člana 5 Konvencije, sa posebnim akcentom na nepoštovanje zakonskih rokova prilikom kontrole pritvora i navođenja osnova za dalje trajanje pritvora. Rad na ovim predmetima ukazao je da i pored jasno zauzetog standarda Evropskog suda u predmetima *Bulatović protiv Crne Gore* i *Mugoša protiv Crne Gore*, i dalje se javljaju repetitivne povrede u kom smislu treba nastaviti sa edukacijom sudija i tužilaca i po pitanju prava na slobodu i sigurnost ličnosti.

Uvođenjem ustavne žalbe, kao pravnog sredstva neposredne zaštite građana na nacionalnom nivou i priznavanja njene djelotvornosti u smislu standarda Evropskog suda, Ustavnom sudu je povjerena nova uloga krajnjeg zaštitnika ljudskih prava i sloboda u odnosu na redovne sudove. U cilju djelotvornog i efikasnog vršenja ove uloge, neophodan je kontinuiran dijalog Ustavnog suda sa organima pravosuđa, u prvom redu sa Vrhovnim sudom, kao i sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda – Ombudsmanom i Zastupnikom Crne Gore pred Evropskim sudom. Analizom predstavki koje su vezane za postupak po ustavnim žalbama pred Ustavnim sudom, uočeno je da se pojavljuje sve veći broj pritužbi koje se odnose na dužinu trajanja ustavnosudskih postupaka, nepredvidljivost odluka i nejednako postupanje Ustavnog suda. Prethodno ukazuje na neophodnost preduzimanja određenih mjera kako od strane samog Ustavnog suda, tako i normativnih mjera, koje bi dovele do boljeg

funkcionisanja ustavno pravne zaštite ljudskih prava i sloboda. U protivnom, vrlo brzo možemo očekivati da Evropski sud utvrdi povredu prava na suđenje u razumnom roku pred Ustavnim sudom i eventualno proglasi nedjelotvornost same ustavne žalbe, što bi proizvelo veće negativne posledice na sam nacionalni sistem zaštite ljudskih prava.

IX ZAKLJUČCI

Zastupnik Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava predlaže da Vlada Crne Gore razmotri Izvještaj i donese sljedeće:

Z A K L J U Č K E

1. Usvaja se Izvještaj Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava za 2018. godinu.

2. Zadužuje se Ministarstvo javne uprave-Uprava za kadrove da nastavi sa realizacijom posebnog programa edukacije o standardima Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, za sve zaposlene koji obavljaju poslove visokog rukovodnog kadra u organima državne uprave i ovlašćena službena lica koja vode upravni postupak i donose rješenja, čije odluke mogu biti predmet sudskog postupka pred Upravnim sudom Crne Gore, kako bi se preduprijedilo kršenje prava na „suđenje u razumnom roku“ u upravnom postupku i time postigao krajnji cilj, sticanje osnovnih znanja i vještina koje su potrebne državnim službenicima za vođenje i odlučivanje u upravnim postupcima.

3. Preporučuje se Vrhovnom državnom tužilaštvu Crne Gore, imajući u vidu stav Komiteta ministara Savjeta Evrope, da u okviru svoje nadležnosti posebnu pažnju usmjeri izvršavanju presuda Evropskog suda za ljudska prava u kojima je utvrđena povreda člana 2 (pravo na život) i člana 3 (zabrana mučenja) Konvencije, s obzirom na obavezu državnog tužilaštva da po službenoj dužnosti po pravosnažnosti donijete presude Evropskog suda za ljudska prava sprovede efikasnu istragu i preduzme sve neophodne korake kako bi se istraga okončala.

4. Preporučuje se Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu da, cijeneći do sada postignute rezultate na unapređenju efektivne primjene standarda iz sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnom nivou, nastavi sa edukacijom sudija i tužilaca o „katalogu konvencijskih prava“ u funkciji njihovog profesionalnog osposobljavanja za jasnu i pravilnu primjenu konvencijskog prava.

5. Preporučuje se Sudskom savjetu da nastavi sa unapređenjem modela za što brže rješavanje „starih predmeta“ koji se nalaze u radu sudova kako bi se, tim povodom, smanjio broj podnijetih novih predstavlki po osnovu pritužbi na dužinu trajanja postupaka pred domaćim sudovima i da nastavi na radu u cilju podizanja nivoa posvećenosti i odgovornosti sudija o značaju rješavanja sudskih postupaka u razumnom roku i upoznavanju s praksom Evropskog suda za ljudska prava.

6. Preporučuje se Ustavnom sudu Crne Gore da razmotri mogućnost pronalaženja adekvatnih mjera za sprječavanje prekomjernog trajanja postupaka po ustavnim žalbama i da započne ustavno-sudski dijalog sa relevantnim institucijama sistema u cilju unapređenje domaćeg sistema zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

**Zastupnik Crne Gore pred
Evropskim sudom za ljudska prava
Valentina Pavličić, s.r.**